

*Odkrywam siebie.
Ja i moja szkoła*

Program edukacji wczesnoszkolnej
w klasach I–III
szkoły podstawowej

Autor

Jolanta Faliszewska

Projekt okładki

Magdalena Pilch

Oprawa graficzna

Artur Gulewicz, Tomasz Kozłowski

Zdjęcia

Corbis, Jay Gardner, shutterstock, Grzegorz Wrzecionowski

Redakcja

Grażyna Lech

Korekta

Krzyszyna Bajor

Skład i łamanie

Marek Zapala

ISBN 978-83-7491-329-4

Grupa Edukacyjna S.A.

25-655 Kielce, ul. Łódzka 308

tel. 041 366 53 66, faks 041 366 55 55

e-mail: mac@mac.pl, <http://www.mac.pl>

Spis treści

1. Wstęp.....	4
2. Charakterystyka programu.....	5
3. Obudowa dydaktyczna programu	5
4. Założenia teoretyczne programu.....	8
5. Style uczenia się a inteligencje wielorakie	18
6. Metody nauczania a inteligencje wielorakie	18
7. Organizacja środowiska uczenia się	19
8. Rola nauczyciela w rozwijaniu inteligencji wielorakich dzieci.....	19
9. Rola rodziców w rozwijaniu inteligencji wielorakich dzieci.....	20
10. Rola współpracy szkoły i rodziców w edukacji dzieci	21
11. Cele ogólne kształcenia na pierwszym etapie edukacji.....	22
12. Cele szczegółowe kształcenia na pierwszym etapie edukacji.....	23
13. Procedury osiągania celów i ich wyniki.....	25
14. Treści kształcenia w klasach I–III.....	26
15. Oczekiwane efekty aktywności ucznia, oddziaływań nauczyciela i rodziców	53
16. Sprawdzanie i ocenianie osiągnięć uczniów.....	69
17. Warto przeczytać	71

*Mądrość to:
zamilowanie do patrzenia z wielu perspektyw,
wprawa w patrzeniu z wielu perspektyw,
i owoc patrzenia z wielu perspektyw.*

Zbigniew Pietrasinski

1. Wstęp

Współczesna szkoła jako źródło informacji przegrywa z mediami. Prasa, radio, telewizja czy Internet dostarczają wiedzę szybko i w atrakcyjnej formie.

Szkoła może jednak przyciągać uczniów, oferując im zdobywanie umiejętności: skutecznego uczenia się, selekcji informacji, wykorzystywania wiedzy i scalania obrazu świata, co można ogólnie nazwać kulturą poznawczą (Z. Pietrasinski, 1996).

Szkoła również powinna wprowadzać uczniów w system wartości społecznych i duchowych w obrębie kultury, w której żyją.

Z obserwacji wynika, że każde dziecko uczy się inaczej. Zadaniem nauczyciela jest uczyć w sposób uwzględniający ich predyspozycje i preferencje.

Teoria inteligencji wielorakich Howarda Gardnera neguje jednolite widzenie inteligencji, a tym samym koncepcję szkoły, w której istnieje tylko jeden sposób nauczania, uczenia się i oceniania. W zamian proponuje tworzenie środowiska edukacyjnego, które będzie optymalne dla ucznia. Aby je stworzyć, nie potrzeba wielu nakładów finansowych, ale wiedzy nauczycieli, rodziców i nadzoru pedagogicznego o profilach inteligencji dzieci zgodnych z teorią inteligencji wielorakich, a także dobra wola wprowadzania tej wiedzy w życie w trakcie codziennej praktyki pedagogicznej.

W programie *Odkrywam siebie. Ja i moja szkoła* starano się przybliżyć nauczycielom koncepcję inteligencji wielorakich H. Gardnera. Z powodów oczywistych przedstawiono tylko zarys tej teorii, dołączono więc wykaz książek, które pozwolą zainteresowanym poznać ją dokładnie.

Natomiast podręczniki *Odkrywam siebie. Ja i moja szkoła* wraz z zeszytami zadań domowych przeznaczone do edukacji wczesnoszkolnej w klasach I–III to narzędzia, które pomogą nauczycielom i rodzicom rozwijać inteligencje wielorakie dzieci.

2. Charakterystyka programu

Program *Odkrywam siebie. Ja i moja szkoła* przeznaczony jest dla pierwszego etapu kształcenia ogólnego w szkole podstawowej. Przedstawiono w nim cele ogólne i szczegółowe kształcenia na tym etapie edukacji, materiał nauczania, oczekiwane efekty edukacyjne, a także opis optymalnych warunków realizacji wymienionych celów i wskazania dotyczące oceniania.

Program ma układ spiralny. Umożliwia to powracanie do treści poruszanych w poprzednich klasach i prezentowanie ich w rozszerzonych kontekstach oraz zmienianie ich struktury w miarę poszerzania wiadomości i umiejętności dzieci. Układ taki sprzyja również zapamiętywaniu omawianych zagadnień przez dzieci.

Program można dostosować do wymagań konkretnej szkoły, ze względu na jej warunki środowiskowe i potrzeby społeczne.

3. Obudowa dydaktyczna programu

Skuteczna realizacja programu *Odkrywam siebie. Ja i moja szkoła* możliwa jest dzięki materiałom edukacyjnym przeznaczonym dla dzieci, nauczycieli i rodziców, w których zamieszczono treści zgodne z wymogami *Podstawy programowej* MEN z 23.12.2008 roku.

Do klasy pierwszej przygotowano:

- dla dzieci –
podręcznik z ćwiczeniami (10 części),
zeszyty zadań domowych (5 części),
wycinanki (2 części),
książkę do czytania *Z pamiętnika Myszki* (2 części),
ćwiczenia grafomotoryczne,
zeszyty z powiększoną liniaturą i kratką,
- dla nauczycieli –
program nauczania,
tablice demonstracyjne (2 części),
poradnik metodyczny (10 części),
2 płyty CD,
sprawdzian końcoworoczny.

Do klasy drugiej i trzeciej przewidziano:

- dla dzieci –
podręcznik z ćwiczeniami (10 części), suplement *Wielkanoc*,
zeszyty zadań domowych (10 części),
wycinanki (2 części),
lekturnik,

- dla nauczycieli –
tablice demonstracyjne (2 części),
poradnik metodyczny (10 części),
3 płyty CD,
sprawdziany.

Podręcznik podzielono na 10 części, po jednej na każdy miesiąc nauki. W każdej części wydzielono bloki tematyczne podzielone na dni, które mają tematy przewodnie. Osobną część podręcznika w klasie drugiej i trzeciej stanowi *Wielkanoc*, w klasie pierwszej ta część zamieszczona jest w *Wycinance*, cz. 2.

W klasie drugiej i trzeciej podręcznik zaplanowany jest na 75% godzin dydaktycznych w każdym miesiącu. Pozostałe 25% godzin w miesiącu nauczyciel może przeznaczyć na realizowanie własnych pomysłów edukacyjnych, opracowanie lektury, zajęcia rozwijające twórczą aktywność dzieci, sprawdzenie i utrwalenie wiadomości, wycieczki, wyjścia do kina, teatru itp. Jeśli zespół uczniowski ma trudności dydaktyczne, materiał zawarty w podręczniku może być realizowany w wolniejszym tempie, przez cały miesiąc.

Podręcznik zawiera tematykę związaną z kształtowaniem osobowości dziecka, świata wartości, tożsamości osobistej i społecznej, zasad współżycia, poszanowania godności swojej i innych ludzi. Wskazuje dzieciom źródła i sposoby rozwoju osobistego, a zawarte w nim treści ułatwiają modelowanie postaw pożądanych społecznie oraz dostrzeganie własnych zainteresowań i predyspozycji.

Książka z tekstami do czytania *Z pamiętnika Myszki* zawiera krótkie teksty przeznaczone do samodzielnego czytania przez dzieci lub do czytania dzieciom przez nauczyciela. Teksty dotyczą tematyki poruszanej w podręczniku. Odnoszą się również do sytuacji przeżywanych w grupie szkolnej.

Zeszyt zadań domowych – *Domowniczek* to zeszyt z zadaniami, które trzeba wykonać w domu. Zaplanowany jest na cztery dni w tygodniu. Ułatwia dziecku zapamiętywanie, co jest zadane i co trzeba przynieść na zajęcia do szkoły. Zawiera ćwiczenia dobrane w taki sposób, aby dziecko mogło je wykonać samodzielnie lub przy niewielkiej pomocy rodziców czy opiekunów. Służy do utrwalenia wiadomości i umiejętności szkolnych dziecka, rozwijania zaciekawienia światem oraz pobudzania do aktywności słownej, matematycznej, ruchowej, plastycznej, muzycznej, przyrodniczej. Pozwala rodzicom kontrolować przebieg edukacji dziecka i dostrzegać napotykaną przez nie trudności oraz szczególne uzdolnienia. W *Domowniczku* zawarte są interesujące propozycje spędzania wolnego czasu w gronie rodzinnym, tytuły ciekawych książek, gry i zabawy.

W każdym *Domowniczku* znajduje się artykuł *Co powinni wiedzieć rodzice i opiekunowie*. W artykułach przedstawione są najważniejsze informacje o istocie kształcenia zintegrowanego, rozwoju psychofizycznym dziecka oraz przyczynach trudności w nauce i zachowaniu. Mają one pomóc rodzicom w przewyżczeniu trudności edukacyjnych i wychowawczych ich dzieci oraz wskazują źródła informacji i pomocy.

Zaproponowana w *Domowniczku* forma współpracy między rodzicami i nauczycielami sprzyja świadomemu włączaniu się rodziny w proces edukacji dziecka. Kontrolowanie *Domowniczka* przez nauczyciela daje możliwość diagnozowania postępów edukacyjnych dziecka, a także wgląd w jego sytuację rodzinną.

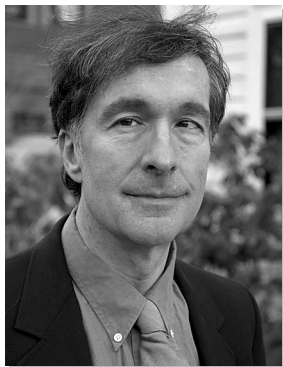
Wycinanki stanowią integralną część podręcznika. Zawierają ciekawe materiały do zajęć. Są tak zaprojektowane, aby dziecko mogło nadać każdej pracy swój indywidualny rys. *Wycinanki* dają dzieciom możliwość wyboru pracy. Opis sposobu jej wykonania ma na celu rozwijanie umiejętności czytania ze zrozumieniem i planowania pracy.

Lekturnik (w klasie drugiej i trzeciej) można wykorzystać podczas tygodni przeznaczonych na zajęcia bez podręcznika. Zawiera on spis lektur dla danej klasy, metryczki lektur, informacje o autorach, objaśnienia wprowadzanych terminów literackich i pojęć związanych z edukacją czytelnictwem, różnorodne ćwiczenia, propozycje prac plastycznych i technicznych, dodatkowe informacje i ciekawostki oraz wycinanki.

Poradniki metodyczne zawierają: rozkład materiału nauczania, przewidywane osiągnięcia uczniów, scenariusze zajęć dziennych, scenariusze zajęć motoryczno-zdrowotnych, scenariusze opracowań lektur, scenariusze zajęć rozwijających różnorodne rodzaje aktywności dziecka (klasa druga i trzecia), scenariusze spotkań z rodzicami, wkładki z dodatkowymi materiałami do zajęć, karty osiągnięć edukacyjnych ucznia za każdy miesiąc (materiały dodatkowe na płycie CD).

Sprawdziany (dla klasy drugiej i trzeciej na płycie CD, do kopiowania przez nauczyciela) zawierają: zadania z różnych obszarów aktywności edukacyjnych, szczegółowy opis celów zadań, punktację do każdego zadania i sugestie, w jaki sposób przeliczyć zdobyte punkty na oceny.

4. Założenia teoretyczne programu

Howard Gardner
(ur. w 1943 r.)

Najważniejszym wkładem, jaki może wnieść oświata do rozwoju dziecka, jest dopomożenie mu w znalezieniu dziedziny, która najbardziej odpowiada jego talentom, w której będzie kompetentnym fachowcem, w której praca będzie mu dawała zadowolenie.

Howard Gardner
amerykański psycholog,
profesor neurologii

Co to są inteligencje wielorakie?

W edukacji zawsze kładziono szczególny nacisk na rozwój inteligencji.

Rozumiano przez nią pewną zdolność ogólną, którą posiada każdy człowiek w mniejszym lub większym stopniu i która determinuje jego wyniki w nauce.

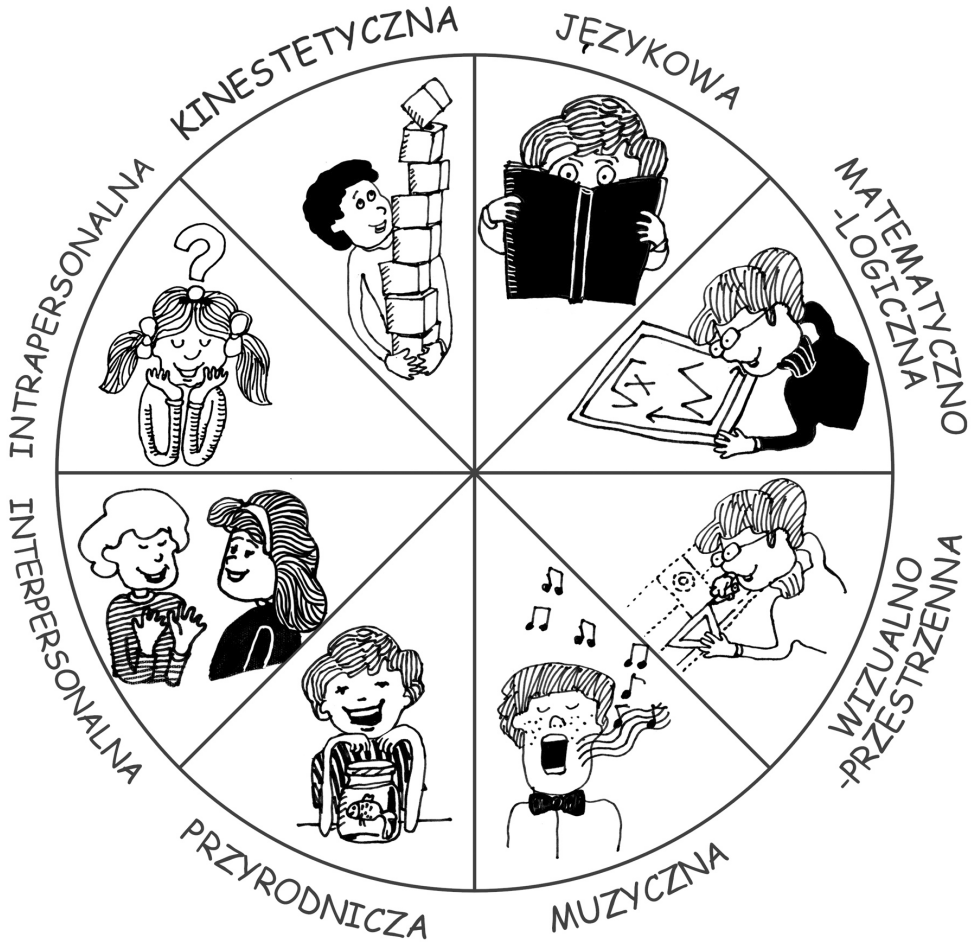
Howard Gardner poszedł dalej, dowodząc, że istnieją *inteligencje wielorakie*, które można kształtować i rozwijać, co zwiększa możliwości uczenia się dzieci. Definiuje on każdą z inteligencji jako *zdolność rozwiązywania problemów albo kształtowania wytworów ludzkiej pracy, która ceniona jest w jednym lub wielu kręgach kulturowych lub społecznościach* (H. Gardner, 2002).

Inteligencje wielorakie to potencjały biologiczne każdego człowieka, które współdziałają ze sobą w celu rozwiązywania problemów i wytwarzania produktów. Połączenia różnych inteligencji oraz ich nasilenie decydują o zróżnicowaniu ludzi. Co ciekawe, połączenie różnych inteligencji w przypadku jednostki ma charakter synergii, a nie zwykłego połączenia, to znaczy, że całość nie jest tylko sumą części, ale czymś więcej.

Inteligencje te zdeterminowane są przez czynniki środowiskowe, które sprzyjają ich rozwojowi lub nie, w zależności od kontekstu kulturowego, w którym żyje dana jednostka.

H. Gardner wyróżnił osiem rodzajów inteligencji:

INTELIGENCJA

■ Inteligencja językowa

Przejawia się między innymi w sprawnym posługiwaniu się symbolami, płynną mową i dobrym rozumieniem tekstu. Ludzie obdarzeni taką inteligencją mają bogaty zasób słów i za ich pomocą komunikują się z innymi niezwykle sprawnie.

Przedstawiciel: Wisława Szymborska.

■ Inteligencja matematyczno-logiczna

Jej przejawem jest między innymi sprawne wykonywanie operacji na symbolach abstrakcyjnych, sprawne rozumowanie oraz wykonywanie wszelkiego rodzaju obliczeń.

Przedstawiciel: Albert Einstein.

■ **Inteligencja wizualna i przestrzenna**

Wyróżnia się preferencją do posługiwania się operacjami wyobrażeniowo-przestrzennymi, myśleniem obrazami, a także wierną pamięcią wzrokową.

Przedstawiciel: Pablo Picasso.

■ **Inteligencja muzyczna**

Przejawia się szczególnym rozumieniem treści, których nośnikiem jest dźwięk. Ludzie obdarzeni taką inteligencją swój stosunek do świata wyrażają poprzez dźwięki.

Przedstawiciel: Wolfgang Amadeusz Mozart.

■ **Inteligencja przyrodnicza**

Przejawia się szczególnym zainteresowaniem naturalnym otoczeniem człowieka, rozumieniem świata roślin i zwierząt oraz zjawisk przyrody.

Przedstawiciel: Karol Darwin.

■ **Inteligencja kinestetyczna**

Przejawia się w preferowaniu ruchu twórczego i sportowego. Własne ciało wykorzystywane jest do wyrażania emocji, udziału w grze lub do wytwarzania produktu.

Przedstawiciel: Isadora Duncan.

■ **Inteligencja interpersonalna**

Przejawia się w zdolności rozumienia relacji międzyludzkich, a także cudzych uczuć, intencji i stanów psychicznych.

Przedstawiciel: Mahatma Gandhi.

■ **Inteligencja intrapersonalna**

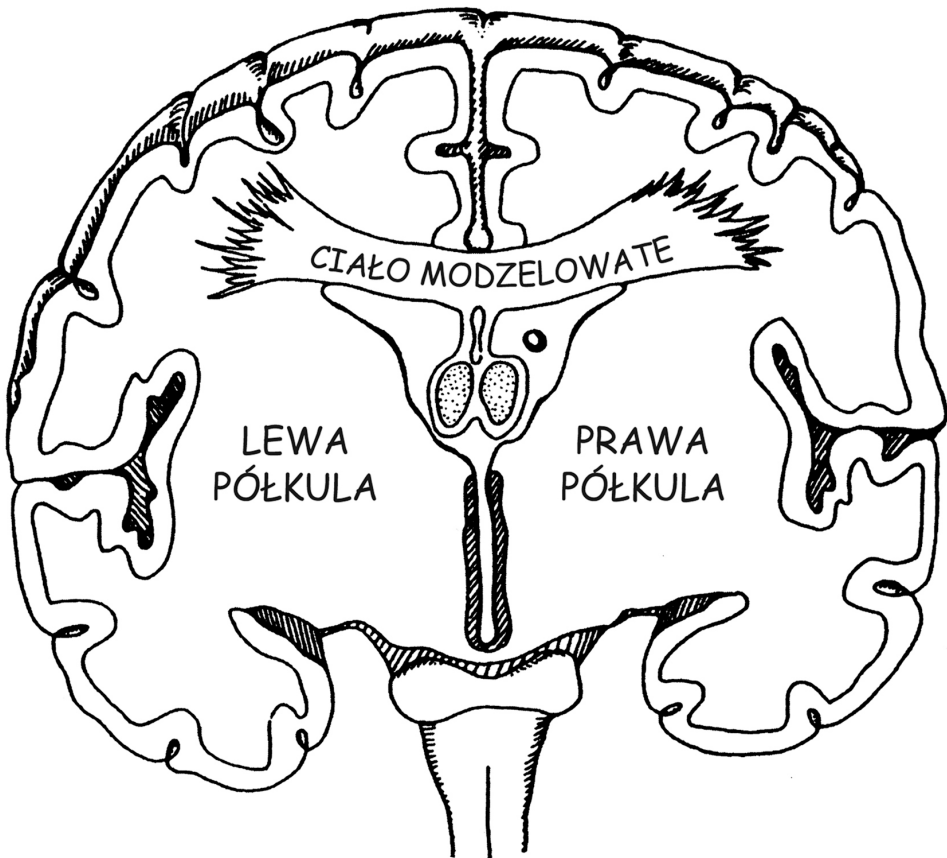
Jej przejawem jest szczególne rozumienie samego siebie, swoich zalet, słabości, uczuć, pragnień.

Przedstawiciel: Antoni Kępiński.

Nazwa *inteligencje wielorakie* miała wskazać, że może ich być jeszcze więcej. H. Gardner pozostawia ustalenie ich liczby dalszemu rozwojowi nauki, zwłaszcza neurobiologii.

Inteligencje wielorakie a praca mózgu

H. Gardner skojarzył również inteligencje wielorakie z wyspecjalizowaniem się półkul mózgowych.

Lewa półkula: logiczne myślenie, język (mowa, czytanie, pisanie), zbiory, liczenie, technika, kolejność działania, liniowość, szczegóły, analiza, myślenie przyczynowe, ukierunkowanie na strukturę (reguły), pamięć operacyjna, przyszłość.

Prawa półkula: rytm, obraz, wyobrażenia, porównania, sen na jawie, barwa, wymiary, relacje przestrzenne, synteza, intuicja, muzyka, sztuka, spontaniczne działanie, ukierunkowanie na ludzi, terażniejszość.

Co to jest profil inteligencji?

Teoria H. Gardniera ma różnorodne implikacje dla edukacji w wielu krajach świata, w których realizuje się programy oświatowe oparte na tej teorii. Najważniejsze dla

praktyki szkolnej i przyjęte w programie *Odkrywam siebie. Ja i moja szkoła* wydają się założenia:

- Każda jednostka posiada wszystkie rodzaje inteligencji, rozwinięte w różnym stopniu.
- Inteligencje wielorakie tworzą profil inteligencji niepowtarzalny dla innych jednostek.
- Profil ten jest dynamiczny i zmienia się w trakcie rozwoju jednostki.
- Wszystkie inteligencje współpracują ze sobą w różnych konfiguracjach.
- Inteligencje wielorakie można rozwijać poprzez różnorodne ćwiczenia.
- Właściwa organizacja środowiska szkolnego i domowego sprzyja rozwojowi inteligencji wielorakich.

Jak rozwijać inteligencje wielorakie w szkole?

Według H. Gardnera celem szkoły powinno być pomaganie dzieciom w rozwoju inteligencji wielorakich. Nauczyciel powinien pomóc dziecku w rozpoznaniu jego własnych możliwości poznawczych poprzez organizowanie aktywności umożliwiających *przeżycia krystalizujące*¹ i dobrać właściwe metody dydaktyczne.

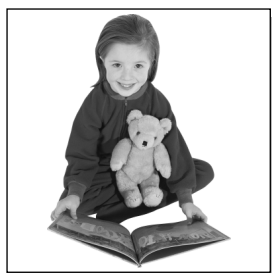
Poznanie profilu inteligencji dziecka przez nauczyciela i rodziców powinna się przełożyć na sposób jego edukowania i oceniania.

Wymienione wyżej rodzaje inteligencji wskazują, że sama szkoła nie jest w stanie sprostać zaspokajaniu potrzeb edukacyjnych dzieci. Konieczne jest włączanie innych placówek i instytucji edukacyjnych (kino, muzeum, filharmonia, teatr itp.) zapewniających bodźce stymulujące różne rodzaje inteligencji.

Określenie profilu inteligencji wielorakich dziecka powinno podpowiadać nauczycielom, rodzicom i opiekunom, jakie rodzaje zajęć należy zapewnić dziecku w domu, w szkole i podczas zajęć dodatkowych. I nie chodzi tu tylko o mocne strony dziecka, ale także stymulowanie tych stron, które są słabsze na tym etapie rozwoju, stron.

Charakterystyka inteligencji wielorakich na podstawie funkcjonowania dzieci w edukacji wczesnoszkolnej

Przewaga inteligencji językowej

Agatka uważnie czyta wszystko, co wpadnie jej w ręce. Uwielbia słuchać bajek, opowiadań i wierszy czytanych przez nauczyciela. Na zajęciach chętnie przyłącza się do rozmowy. Umie objaśniać, argumentować i bronić swojego zdania. Często tłumaczy innym dzieciom, jak rozwiązać jakiś problem. Nie nużą ją ćwiczenia gramatyczne i ortograficzne, a jej opowiadania wyróżniają się bogactwem słownictwa.

¹ przeżycia krystalizujące to przeżycia, które pozwalają dziecku odkryć swoje uzdolnienia i zainteresowania

Przewaga inteligencji matematyczno-logicznej

Jola jest nad wiek poważna. Zawsze jest dobrze zorganizowana. Stara się przewidywać skutki swojego zachowania. Lubi liczyć, rozwiązywać zadania, zagadki i wyciągać wnioski. Jest dociekliwa, systematyczna i dokładna. W czasie zajęć szkolnych zadaje dużo pytań i sprawdza, czy wszystko zostało poprawnie obliczone i napisane.

Przewaga inteligencji wizualno-przestrzennej

Kuba często się zamyśla w czasie zajęć. Słuchając innych, rysuje na marginesach esy-floresy. Wyraźnie ożywia się, gdy w książkach obok tekstów pojawiają się obrazki, diagramy, mapki, labirynty. Lubi, kiedy na zajęciach prezentowane są filmy lub pokazy multimedialne. Dostrzega w nich szczegóły, które umykają innym. Wykonane przez niego prace plastyczne wyróżniają się ciekawą tematyką, dobrym wyczuciem koloru, proporcji i dużą liczbą szczegółów. Lubi fotografować, lepić z plasteliny, projektować i wykonywać prace z różnych materiałów. Zawsze pierwszy zauważa zmianę w wystroju sali szkolnej. W jego zeszytach jest pełno kolorowych podkreśleń.

Przewaga inteligencji muzycznej

Łukasz ożywia się, kiedy na zajęciach słyszy dźwięki muzyki, uczy się piosenki lub tańców. Ładnie śpiewa. Jest szczególnie wrażliwy na wysokość dźwięków i emocje zawarte w utworach muzycznych. Z łatwością rozpoznaje brzmienie instrumentów. Szybko nauczył się grać na dzwoneczkach. W czasie zajęć i przerw często nuci pod nosem, pogwizduje lub bębni w co się da. Lubi się uczyć, kiedy w tle słyszy muzykę.

Przewaga inteligencji kinestetycznej

Grażynka nie lubi siedzieć beczynnie. Już po chwili zaczyna się wiercić i kręcić lub manipulować przedmiotami. Najlepiej uczy się wtedy, kiedy może coś wziąć do ręki, wykonać jakąś czynność, klaskać, chodzić itp. Uwielbia sport, taniec, roboty ręczne. Szczególną przyjemność sprawia jej zabawa w teatr. Ma wyrazistą mimikę i gestykulację.

Przewaga inteligencji przyrodniczej

Filip żyje w świecie przyrody. Potrafi godzinami oglądać albumy ze zwierzętami. Mówi, że w przyszłości będzie weterynarzem. Szybko nauczył się rozpoznawać i nazywać wiele roślin i zwierząt. Na wycieczkach przyrodniczych zawsze ma coś ciekawego do powiedzenia o napotykanym okazach. W szkole opiekuje się kwiatami. Marzy o egzotycznych podróżach.

Przewaga inteligencji interpersonalnej

Pola uwielbia chodzić do szkoły. Łatwo nawiązuje kontakty z rówieśnikami i dorosłymi. Ma talent organizatorski. Lubi uczyć się w grupie z innymi dziećmi i często im przewodzi. Wymienia się z nimi swoimi pomysłami, pyta o zdanie. Jest czuła na nastroje, potrzeby oraz krzywdę innych. Jest lubiana. Często dzieci proszą ją o rozstrzygnięcie sporów. Ma bliskich przyjaciół, z którymi lubi spędzać wolny czas.

Przewaga inteligencji intrapersonalnej

Andrzej jest wyciszony i spokojny, skoncentrowany na swoich wewnętrznych przeżyciach i emocjach. Na zajęciach woli siedzieć z boku, obserwując koleżanki i kolegów, niż uczestniczyć w ich zabawach czy pracy grupowej. Jest bardzo zdyscyplinowany. Na ogół jest mało aktywny na zajęciach. Kiedy udziela odpowiedzi, długo się zastanawia. Jest świadomy swoich mocnych i słabych stron. Stara się stale doskonalić. Lubi się wyróżniać.

W podręcznikach *Odkrywam siebie. Ja i moja szkoła* i w przewodnikach metodycznych dla nauczycieli zaproponowano ćwiczenia stymulujące rozwój inteligencji wielorakich. W tabeli przedstawiono przykłady takich ćwiczeń.

Rodzaj inteligencji	Preferowane aktywności	Przykładowe rodzaje ćwiczeń w podręcznikach <i>Odkrywam siebie. Ja i moja szkoła</i>
Inteligencja językowa	czytanie, słuchanie, mówienie, pisanie, opowiadanie, dyskusja, zabawy ze słowami, języki obce	słuchanie i czytanie różnych rodzajów tekstów literackich, różne formy wypowiedzi ustnych i pisemnych, korzystanie ze słowników, żarty słowne, zagadki, rymowanki, krzyżówki, gry słowne, deklamowanie i układanie wierszy, wywiady z ludźmi, argumentowanie
Inteligencja matematyczno-logiczna	eksperymentowanie, wyliczanie, planowanie, projektowanie, wymyślanie prawidłowości i związków, rozwiązywanie zagadek logicznych, gry logiczne, klasyfikowanie, kategoryzowanie, dyskusje, wykorzystywanie analogii, abstrahowanie, wnioskowanie, wykorzystywanie schematów	ćwiczenia w liczeniu i wykonywaniu działań, rozwiązywanie zadań tekstowych, dokonywanie pomiarów, algorytmy działań pisemnych, dostrzeganie przyczyn i skutków, tworzenie hipotez, wyciąganie wniosków, dyskutowanie, zagadki matematyczne, szacowanie, odkrywanie prawidłowości, gry planszowe, zabawy: za i przeciw, co dalej...
Inteligencja wizualno-przestrzenna	rysowanie, malowanie, budowanie, projektowanie, oglądanie dzieł sztuki, urządzeń mechanicznych, gry planszowe, wizualizacja, działalność plastyczna i techniczna, wyobrażanie sobie, szkicowanie, projektowanie	ćwiczenia związane ze stosunkami przestrzennymi, opisywanie ilustracji, układanie historyjek obrazkowych, omawianie reprodukcji dzieł sztuki, wycieczki do muzeów, organizowanie wystaw prac plastycznych, wykonywanie prac plastycznych i technicznych z różnorodnych materiałów, czytanie map i schematów, graficzne prezentowanie informacji, wykonywanie plakatów, rysowanie map mentalnych, badanie własności figur geometrycznych, planowanie pracy, wyobrażanie sobie sytuacji, miejsc, wyglądu ludzi, zwierząt i roślin, przedmiotów, rysowanie ilustracji do słuchanej muzyki

Inteligencja muzyczna	poszukiwanie wzorów, rozpoznawanie rytmów, rytmizowanie tekstów, śpiewanie piosenek, nucenie melodii, słuchanie muzyki podczas uczenia się, granie na instrumentach, wyrażanie siebie poprzez muzykę, wyróżnianie elementów muzyki	rozpoznawanie dźwięków, wystukiwanie rytmów, rytmiczne recytowanie tekstów, nauka piosenek, słuchanie muzyki, gra na instrumentach perkusyjnych i dzwonkach, tworzenie ilustracji muzycznych do czytanych tekstów, tworzenie muzyki, poznanie znaków muzycznych, poznanie elementów muzyki
Inteligencja kinestetyczna	uczenie się w ruchu, powtarzanie na głos, ruchowa symulacja treści zadania, prezentowanie rzeczy za pomocą gestu, taniec, gry, drama, pantomima, zajęcia w terenie, działanie w przestrzeni, zadania aktorskie	ilustrowanie ruchem poznanych wiadomości i umiejętności, dotykowe poznawanie własności fizycznych różnych materiałów, zajęcia sportowe, gry, nauka tańców, zajęcia ruchowe, pantomima, drama, odtwarzanie ról, wykonywanie modeli
Inteligencja interpersonalna	bycie wśród ludzi, dołączanie do grupy, zabieranie głosu, uczenie się w parach lub grupach, dzielenie się z innymi, dyskusja	zabawy na współpracę, gry z regułami, utworzenie samorządu uczniowskiego, ćwiczenia w skutecznym komunikowaniu się, badanie i rozumienie związków z innymi ludźmi, praca w grupach, kształtowanie tożsamości społecznej, projekty edukacyjne, przeprowadzanie wywiadów
Inteligencja intrapersonalna	własne zdanie i punkt widzenia, refleksyjność, samodzielna praca we własnym tempie, w wydzielonej przez siebie przestrzeni	objaśnianie celu i sensu zadań, wskazywanie wartości, odkrywanie celów działania, ćwiczenia mające na celu uświadomienie sobie przez dziecko jego uczuć i możliwości, kształtowanie tożsamości osobistej, rozwijanie samodzielności, krytycyzmu, branie odpowiedzialności za własne postępowanie, wyrażanie własnych opinii, tworzenie opisu swoich mocnych i słabych stron

<p>Inteligencja przyrodnicza</p>	<p>przebywanie na świeżym powietrzu, uprawianie roślin, opieka nad zwierzętami, ekologia, prace w ogrodzie, gromadzenie okazów, obserwacja, doświadczenia, eksperymentowanie, hodowle, wycieczki, troska o własne zdrowie</p>	<p>wycieczki przyrodnicze, wykonywanie doświadczeń i eksperymentów, hodowanie roślin, obserwowanie fauny i flory, pogody, poznawanie właściwości roślin i zwierząt, kształtowanie postaw proekologicznych, zapoznanie z zawodami związanymi z ochroną roślin i zwierząt</p>
----------------------------------	---	---

Przykładowy przebieg zajęć aktywizujących różnorodne inteligencje

1. Słuchanie tekstu czytane przez nauczyciela lub czytanie przez dzieci tekstu po cichu.
2. Komentowanie przeczytanego tekstu.
3. Omawianie ilustracji towarzyszących tekstowi.
4. Zanotowanie najważniejszych informacji w postaci wykresu, mapy mentalnej.
5. Przewidywanie skutków zachowania postaci z opowiadania.
6. Układanie innego zakończenia tekstu.
7. Ilustrowanie tego zakończenia.
8. Śpiewanie ułożonego zakończenia z wystukiwaniem rytmu.
9. Przedstawienie ułożonego zakończenia opowiadania w formie scenki teatralnej, indywidualnie lub grupowo.

5. Style uczenia się a inteligencje wielorakie

Każdą z inteligencji wielorakich można stymulować poprzez wykorzystywanie w nauczaniu różnych stylów uczenia się. H. Gardner wyróżnia siedem stylów uczenia się: językowy, matematyczno-logiczny, wzrokowy, kinestetyczny, muzyczny, interpersonalny, intrapersonalny.

Ludzie wykorzystują różne style uczenia się, dostosowując je do dziedzin, w których są aktywni. Często wykorzystują kombinacje kilku stylów uczenia się. Obserwacja dziecka pozwoli nauczycielowi dostrzec preferencje w posługiwaniu się stylami uczenia się.

Ruchowiec

Wzrokowiec

Słuchowiec

6. Metody nauczania a inteligencje wielorakie

Do rozwijania poszczególnych rodzajów inteligencji szczególnie przydatne są następujące metody, rozumiane jako strategie przekazywania wiedzy:

- wykład, praca z tekstem, rozmowa, dyskusja, pytania i odpowiedzi – inteligencja językowa
- ćwiczenia, dyskusja, pytania i odpowiedzi – inteligencja matematyczno-logiczna
- pokaz, demonstracje, gry dydaktyczne – inteligencja wizualno-przestrzenna
- pokaz, słuchanie, zajęcia rytmizujące – inteligencja muzyczna
- drama, gry i zabawy – inteligencja kinestetyczna
- praca grupowa, gry dramatyczne i teatralne – inteligencja interpersonalna
- praca indywidualna, słuchanie, obserwowanie – inteligencja intrapersonalna
- wykład, pokaz, obserwacja, doświadczenia – inteligencja przyrodnicza.

Stosowanie wielu metod w edukacji pozwala uczniom nie tylko rozwijać swoje mocne strony, ale również eliminować słabsze, czyli uczyć się wielointeligentnie.

7. Organizacja środowiska uczenia się

Rozpoznaniu profili inteligencji dzieci sprzyja właściwie zorganizowane środowisko edukacyjne. W klasach, w specjalnie tworzonych kąciakach zainteresowań, powinny zostać zgromadzone materiały, stale dostępne dzieciom podczas pobytu w szkole, pobudzające ich rozwój, umożliwiające wykorzystywanie różnych inteligencji, np.: materiały plastyczne, instrumenty muzyczne, książki, gry planszowe, liczmany, piłki, materiały przyrodnicze. Klasa szkolna powinna mieć wydzieloną część do zabaw ruchowych i pracy w kręgu na dywanie oraz część do pracy przy stolikach.

H. Gardner nazywa takie otoczenie *klasą – spectrum*. W jego koncepcji materiały takie powinny być dostępne dzieciom permanentnie, aby stymulować ich inteligencje wielorakie. Obserwacja uczniów w takim otoczeniu pozwoli nauczycielowi uzyskać obraz ich intelektualnych profili na danym etapie rozwoju. Nauczyciel musi pamiętać, że profil inteligencji małego dziecka jest dynamiczny, to znaczy, że zmienia się wraz z wiekiem, doświadczeniem i właściwościami środowiska.

Każdy znajdzie tu coś dla siebie.

8. Rola nauczyciela w rozwijaniu inteligencji wielorakich dzieci

Zadaniem nauczyciela jest rozpoznanie profilu inteligencji każdego ucznia. W poradniku metodycznym zamieszczono test, który pozwoli określić profil każdego dziecka. Rozpoznaniu tego profilu sprzyja również dobrze zorganizowana sala zajęć, w której udostępnione są dzieciom różnorodne materiały. Obserwowanie uczniów

w trakcie ich aktywności pozwoli nauczycielowi dostrzec preferowane przez nich style uczenia się. Dopasowanie sposobu nauczania do potrzeb każdego dziecka owocuje zwiększeniem skuteczności nauczania. Zwiększa to satysfakcję zawodową nauczyciela.

Sojuznikami nauczyciela w diagnozowaniu profilu ucznia powinni być pedagog lub psycholog szkolny. Istotne jest również rozpoznanie przez nauczyciela własnego profilu inteligencji (np. na stronie [www. transferlearning.pl](http://www.transferlearning.pl)) i stylu uczenia się. Pozwoli to wyczulić jego uwagę, czy nie preferuje w nauczaniu dzieci o podobnym do siebie profilu poznawczym i stylu uczenia się.

Takie zajęcia będziemy długo pamiętać!

9. Rola rodziców w rozwijaniu inteligencji wielorakich dzieci

Dzięki informacjom przekazywanym przez nauczyciela rodzice mogą poznać profil inteligencji swojego dziecka w danym okresie rozwoju.

Każdy rodzaj inteligencji można rozwijać poprzez wspólną zabawę i organizowanie dziecku takich sytuacji, w których może je wykorzystywać. Rodzice, znając profil dziecka, mogą pobudzać zainteresowania dzieci, zachęcać je do wypróbowywania swoich możliwości, poszukiwania różnych rozwiązań, pokonywania trudności.

Również podczas spotkań klasowych rodzice mają okazję wymienić z nauczycielem spostrzeżenia dotyczące profilu inteligencji dzieci i sposobów organizowania środowiska domowego sprzyjającego wielointeligentnemu rozwojowi dzieci.

Zabawa z rodzicami to jest to!

10. Rola współpracy szkoły i rodziców w edukacji dzieci

W koncepcji edukacji wczesnoszkolnej *Odkrywam siebie. Ja i moja szkoła* prezentowanej w programie i podręcznikach kładzie się szczególny nacisk na współpracę szkoły i rodziców. Celem tej współpracy jest stworzenie dzieciom możliwie zbliżonych środowisk wychowawczych, kierujących się wspólnie ustalonymi zasadami.

Rodzina ma bardzo duży wpływ na rozwój dziecka i jego osiągnięcia edukacyjne. Zaspokajanie przez rodzinę potrzeb emocjonalnych dziecka jest niezbędne do rozwijania procesów poznawczych w szkole. Warunkiem skutecznego nauczania jest rozpoznanie przez nauczyciela sytuacji rodzinnej dziecka i gotowości rodziny do wspomagania rozwoju dziecka.

W sytuacji braku wsparcia ze strony rodziny nauczyciel powinien rozważyć sposoby uzyskania pomocy dla dziecka (świetlica szkolna, świetlica środowiskowa, wolontariusze, opieka społeczna itp.). Dziecko nie może być pozbawione opieki osób dorosłych, które dbałyby o jego rozwój fizyczny, emocjonalny, poznawczy i społeczny.

Ważnym zadaniem nauczyciela jest przekazywanie rodzicom – podczas spotkań klasowych – elementarnej wiedzy z zakresu rozwoju psychofizycznego dzieci. Nawią-

zywaniu dobrych kontaktów sprzyjają szczególnie spotkania prowadzone metodami warsztatowymi. Scenariusze takich spotkań prezentowane są w poradnikach metodycznych dla nauczycieli.

Źródłem wiedzy o procesach rozwojowych i poznawczych dzieci są dla rodziców artykuły zamieszczone na końcu każdego *Domownicyka*. Tematyka tych artykułów powiązana jest z tematyką klasowych spotkań z rodzicami.

11. Cele ogólne kształcenia na pierwszym etapie edukacji

Celem edukacji wczesnoszkolnej jest wspomaganie dziecka w rozwoju intelektualnym, emocjonalnym, społecznym, etycznym, fizycznym i estetycznym. Ważne jest również takie wychowanie, aby dziecko w miarę swoich możliwości było przygotowane do życia w zgodzie z samym sobą, ludźmi i przyrodą. Należy zadbać o to, aby dziecko odróżniało dobro od zła, było świadome przynależności społecznej (do rodziny, grupy rówieśniczej i wspólnoty narodowej) oraz rozumiało konieczność dbania o przyrodę. Jednocześnie dąży się do ukształtowania systemu wiadomości i umiejętności potrzebnych dziecku do poznawania i rozumienia świata, radzenia sobie w codziennych sytuacjach oraz do kontynuowania nauki w klasach IV–VI szkoły podstawowej.

Zadaniem szkoły jest:

- 1) realizowanie programu nauczania skoncentrowanego na dziecku, na jego indywidualnym tempie rozwoju i możliwościach uczenia się;*
- 2) respektowanie trójpodmiotowości oddziaływań wychowawczych i kształcących:*

Uczeń – szkoła – dom rodzinny;

- 3) rozwijanie predyspozycji i zdolności poznawczych dziecka;*
- 4) kształtowanie u dziecka pozytywnego stosunku do nauki oraz rozwijanie ciekawości w poznawaniu otaczającego świata i w dążeniu do prawdy;*
- 5) poszanowanie godności dziecka; zapewnienie dziecku przyjaznych, bezpiecznych i zdrowych warunków do nauki i zabawy, działania indywidualnego i zespołowego, rozwijania samodzielności oraz odpowiedzialności za siebie i najbliższe otoczenie, ekspresji plastycznej, muzycznej i ruchowej, aktywności badawczej, a także działalności twórczej;*
- 6) wyposażenie dziecka w umiejętność czytania i pisania, w wiadomości i sprawności matematyczne potrzebne w sytuacjach życiowych i szkolnych oraz przy rozwiązywaniu problemów;*
- 7) dbałość o to, aby dziecko mogło nabywać wiedzę i umiejętności potrzebne do rozumienia świata, w tym zagwarantowanie mu dostępu do różnych źródeł informacji i możliwości korzystania z nich;*
- 8) sprzyjanie rozwojowi cech osobowości dziecka koniecznych do aktywnego i etycznego uczestnictwa w życiu społecznym.*

Podstawa programowa MEN z 23.12.2008 r.

Program i podręcznik *Odkrywam siebie. Ja i moja szkoła* ukazują sposoby realizacji tych celów poprzez angażowanie inteligencji wielorakich uczniów.

12. Cele szczegółowe kształcenia na pierwszym etapie edukacji

Analiza celów ogólnych zawartych w *Podstawie programowej* pozwoliła na ich uszczegółowienie umożliwiające sformułowanie celów operacyjnych. Zostały one zapisane w poradnikach metodycznych, towarzyszących podręcznikowi *Odkrywam siebie. Ja i moja szkoła*.

Punktem wyjścia do sformułowania celów operacyjnych były następujące cele szczegółowe:

■ Inteligencja językowa

- Rozwijanie wrażliwości na cechy fonologiczne języka.
- Dostarczanie doświadczeń, że język umożliwia wyrażanie stanów psychicznych człowieka i jest narzędziem komunikowania się z innymi ludźmi.
- Wyrażanie myśli w formie zrozumiałej dla odbiorcy.
- Stwarzanie okazji do doświadczania przez dziecko możliwości i ograniczeń języka.
- Wskazywanie formalnej struktury wypowiedzi ustnych i pisemnych.
- Przekazywanie wiedzy dotyczącej struktur gramatycznych wypowiedzi ustnych i pisemnych.
- Kształcenie umiejętności ortograficznych.
- Wzbogacanie słownictwa dzieci.

■ Inteligencja matematyczno-logiczna

- Stymulowanie procesów poznawczych: spostrzegania, uwagi, pamięci, myślenia, wyobrażeń.
- Rozwijanie myślenia przyczynowo-skutkowego (liniowego) i heurystycznego (rozgałęzionego).
- Rozważanie alternatyw.
- Rozwijanie myślenia przez analogie, porównania, skojarzenia, metafory.
- Rozwijanie myślenia dywergencyjnego (wielość rozwiązań) i konwergencyjnego (jedno rozwiązanie).
- Rozwijanie krytycyzmu, dociekliwości, wytrwałości, dokładności.
- Kształtowanie pojęcia liczby naturalnej i działań na liczbach oraz ich własności.
- Opanowanie techniki rachunkowej.
- Kształtowanie elementarnych pojęć geometrycznych.
- Kształcenie umiejętności matematyzowania sytuacji życiowych.

■ Inteligencja wizualno-przestrzenna

- Rozwijanie umiejętności dostrzegania szczegółów.
- Rozwijanie wyobraźni przestrzennej.
- Wizualne przedstawianie treści (diagramy, wykresy, schematy, mapy, obrazy, filmy).
- Stymulacja analizy i syntezy wzrokowej, systematycznego oraz planowego spostrzegania.

- Rozwijanie koordynacji wzrokowo-ruchowej i sprawności manualnej.
- Rozwijanie koncentracji uwagi.
- Rozwijanie wrażliwości estetycznej.
- Rozwijanie indywidualnego podejścia do działań twórczych.
- Rozwijanie kultury technicznej.

■ **Inteligencja muzyczna**

- Rozwijanie wrażliwości na związki między tonami.
- Kojarzenie wiadomości i umiejętności z dźwiękami, rytmami, piosenkami.
- Nauka gry na instrumentach muzycznych.
- Stwarzanie okazji do ekspresji muzycznej, emocjonalnej i ruchowej.
- Obcowanie z twórczością muzyczną polską i światową.

■ **Inteligencja kinestetyczna**

- Wykorzystywanie ciała do wyrażania emocji, udziału w grze sportowej, wytwarzaniu produktów, rozwiązywania problemów związanych z przewidywaniem skutków własnych ruchów.
- Rozwijanie sprawności fizycznej i świadomości potrzeb własnego ciała.
- Tworzenie warunków do rozwijania aktywności ruchowej dziecka.
- Rozwój fizyczny ucznia (prawidłowa sylwetka, siła, zręczność, wytrzymałość, indywidualne predyspozycje ruchowe).
- Rozwój psychiczny. Kształtowanie takich cech, jak: wytrwałość, pokonywanie trudności, koncentracja uwagi, dążenie do mistrzostwa, umiejętność wygrywania i przegrywania, podporządkowywania się regułom, panowanie nad emocjami.
- Rozwijanie samoświadomości, samooceny sprawności psychomotorycznej i samokontroli.
- Przekazanie wiadomości i kształtowanie umiejętności wspomagających rozwój psychofizyczny.

■ **Inteligencja interpersonalna**

- Rozwijanie empatii.
- Stwarzanie okazji umożliwiających dostrzeganie różnic i podobieństw między ludźmi.
- Kształtowanie szacunku dla siebie i innych ludzi.
- Poznanie zasad organizacji życia społecznego i rozwijanie umiejętności funkcjonowania w życiu społecznym.
- Nawiazywanie bliskich, pozytywnych kontaktów z innymi ludźmi.
- Kształtowanie tożsamości narodowej i patriotyzmu poprzez poznawanie historii Polski i wytworów jej kultury materialnej i niematerialnej.

■ **Inteligencja intrapersonalna**

- Rozwijanie dbałości o swoje bezpieczeństwo i zdrowie.
- Tworzenie sytuacji umożliwiających dziecku zrozumienie swoich procesów poznawczych i sposobów uczenia się.

- Stawianie dziecka w sytuacjach, które umożliwiają mu rozróżnianie, nazywanie i rozumienie swoich emocji oraz kierowanie nimi.
- Kształtowanie tożsamości osobistej i społecznej dziecka poprzez udział w różnych sytuacjach edukacyjnych.
- Umożliwienie dziecku odczucia własnej wartości w toku działalności szkolnej.
- Rozwijanie potrzeby uczenia się i osiągnięć.

■ Inteligencja przyrodnicza

- Uświadomienie dzieciom wzajemnej zależności człowieka i świata przyrody.
- Budzenie zaciekawienia otaczającym środowiskiem i postawy badawczej.
- Ukazywanie cykli rozwojowych roślin i zwierząt.
- Uświadamianie cykliczności zjawisk przyrodniczych.
- Poznawanie elementarnych faktów przyrodniczych dotyczących własności materii i zjawisk.

13. Procedury osiągnięcia celów i ich wyniki

Sposobem osiągnięcia tych celów powinna być:

- Diagnoza edukacyjna każdego ucznia w momencie rozpoczynania nauki szkolnej.
- Diagnoza środowiska rodzinnego i ekonomicznego dziecka.
- Rozpoznanie profilu inteligencji każdego ucznia i preferowanych stylów uczenia się.
- Dostosowanie wymagań i zabiegów dydaktycznych do możliwości poznawczych ucznia.
- Współpraca z rodzicami, dziadkami, opiekunami.
- Uwzględnianie warunków środowiskowych i społeczno-ekonomicznych dziecka w organizacji zajęć edukacyjnych i ocenianiu.
- Współpraca ze specjalistami: psychologiem, pedagogiem, logopedą, internistą, okulistą, laryngologiem, specjalistami różnych dziedzin nauki i kultury.
- Korzystanie ze środków masowego przekazu, instytucji kulturalnych i Internetu. Aby zrealizować zakładane cele ogólne i szczegółowe, konieczne są:
- Dobrze przygotowany pod względem psychologicznym i dydaktycznym nauczyciel.
- Organizacja środowiska szkolnego sprzyjającego rozwijaniu inteligencji wielorakich.
- Psychoedukacja rodziców.
- Podręcznik *Odkrywam siebie. Ja i moja szkoła wraz z Domowniczkiem*.
- Instytucje wspomagające szkołę (muzea, kina, teatry itp.).

W wyniku realizacji celów ogólnych i szczegółowych można oczekiwać, że absolwent pierwszego etapu edukacji będzie dzieckiem:

- stale rozwijającym własną osobowość,
- umiejącym rozpoznawać, nazywać i kontrolować swoje reakcje emocjonalne,

- rozbudzonym intelektualnie,
- znającym swój profil inteligencji,
- świadomym swoich stylów uczenia się,
- uwzględniającym wiele perspektyw myślenia,
- szanującym siebie i innych ludzi,
- dbającym o swoje zdrowie i bezpieczeństwo,
- podporządkowującym się normom, niezbędnym dla funkcjonowania społeczeństwa,
- wyposażonym w wiedzę i umiejętności umożliwiające kontynuację nauki na kolejnym szczeblu edukacji i pozwalające korzystać z dziedzictwa kulturowego narodu,
- umiejącym wykorzystać zdobytą wiedzę i umiejętności do rozumienia i rozstrzygnięcia ważnych dla siebie spraw.

14. Treści kształcenia w klasach I–III

Zaprezentowanie treści kształcenia w tym układzie umożliwi nauczycielowi porównanie ich z wymaganiami *Podstawy programowej* MEN z 23.12.2008 r. Autorska propozycja integracji treści kształcenia znajduje się w podręcznikach *Odkrywam siebie. Ja i moja szkoła*.

Treści stymulujące inteligencję językową

Słuchanie

- Słuchanie (czego?) poleceń, bajek, baśni, opowiadań, opisów, tekstów popularnonaukowych, wierszy, audycji radiowych, muzyki, wypowiedzi innych osób.
- Słuchanie (kogo?) nauczycieli, innych osób, koleżanek i kolegów.
- Słuchanie (jak?) z uwagą, z zainteresowaniem, w skupieniu, ze zrozumieniem,
- bez przerywania innym, krytycznie.

Komunikacja słowna

- Wspieranie wypowiedzi odpowiednią intonacją, modulacją głosu, akcentem.
- Wspieranie wypowiedzi odpowiednią mimiką i gestykulacją.
- Skupianie uwagi i zainteresowania słuchaczy.
- Dostosowanie tonu głosu do wypowiedzi.
- Nacechowanie wypowiedzi indywidualnym stylem.
- Nawiazywanie kontaktu wzrokowego ze słuchaczami.

Rodzaje komunikatów słownych

- Rozmowa.
- Pytania.
- Odpowiedzi na pytania.
- Opis.
- Opowiadanie.
- Dialog.

- Dyskusja.
- Argumentowanie i kontrargumentowanie.
- Recytacja.
- Swobodne, barwne wypowiedzianie się na rozmaite tematy.
- Dobór właściwych form komunikowania się w różnych sytuacjach.
- Negocjowanie.
- Wyrażanie emocji i uczuć.
- Rozbawianie innych.
- Poczieszanie innych.
- Nawiazywanie do wypowiedzi innych osób.

■ **Sytuacje sprzyjające komunikowaniu się**

- Sytuacje problemowe.
- Recepcja utworów literackich.
- Współpraca w zespołach.
- Kontakty z osobami zajmującymi różne pozycje społeczne.
- Przeżycia i doświadczenia dzieci.

Czytanie ze zrozumieniem

Aspekt techniczny czytania

■ **Higiena czytania**

- Prawidłowa postawa podczas czytania.
- Prawidłowe oświetlenie podczas czytania.
- Prawidłowa odległość czytanego tekstu od oczu.

■ **Przygotowanie do czytania**

- Rozwijanie spostrzegania wzrokowego.
- Rozwijanie słuchu fonematycznego.
- Odczytywanie znaczeń rysunków, piktogramów, znaków informacyjnych.
- Wprowadzenie w sens i sposoby kodowania i dekodowania informacji.

■ **Nauka czytania**

- Nauka czytania metodami dobranymi do możliwości i umiejętności dziecka.
- Zapewnienie dzieciom umiejącym czytać korzystanie z bardziej zaawansowanej literatury niż elementarz.

■ **Technika czytania**

- Głoskami.
- Sylabami.
- Wyrazami.
- W sposób mieszany.

■ **Rodzaje czytania**

- Na głos.

- Po cichu.
- Z podziałem na role.

Cechy poprawnego czytania na głos

- Poprawność.
- Płynność.
- Wyrazistość.
- Biegłość.

Rodzaje tekstów do nauki czytania ze zrozumieniem

- Teksty drukowane.
- Teksty pisane.
- Polecenia do ćwiczeń.
- Opowiadania, bajki, baśnie.
- Opisy.
- Teksty popularnonaukowe.
- Wiersze.
- Instrukcje do prac.
- Informacje prasowe.
- Książki z biblioteki klasowej i szkolnej.

Aspekt semantyczny czytania

Opracowywanie tekstów, wymagające czytania ze zrozumieniem

- Zadawanie pytań do tekstu.
- Udzielanie odpowiedzi na pytania.
- Wyszukiwanie w tekście potrzebnych informacji.
- Odszukiwanie w tekście odpowiednich fragmentów na poparcie swoich wypowiedzi.
- Wyodrębnianie w utworze bohaterów, miejsca i czasu akcji.
- Charakteryzowanie bohaterów utworów.
- Wyodrębnianie zdarzeń w utworze.
- Ustalanie kolejności zdarzeń w utworze.
- Określanie nastroju w utworze.
- Wskazywanie określonych fragmentów utworu (najpiękniejszych, najśmieszniejszych, najsmutniejszych, najważniejszych itp.).
- Wskazywanie w tekście dialogów, monologów, opisów.

Aspekt krytyczno-twórczy czytania

Opracowywanie tekstów, wymagające czytania ze zrozumieniem

- Wskazywanie związków przyczynowo-skutkowych w zmianie zachowania bohatera.
- Ocena postępowania bohatera.
- Układanie własnego zakończenia utworu.
- Wypowiadanie własnego zdania na temat przeczytanego utworu.
- Wyrażanie swojego stosunku do utworu poprzez ekspresję muzyczną, plastyczną, ruchową i inscenizację.

- Wskazywanie – zdaniem dzieci – najważniejszych wydarzeń w utworze.
- Wykonywanie pracy zgodnie z przeczytaną instrukcją.
- Układanie planu emocji w tekście literackim.
- Konfrontacja treści utworu z wiedzą osobistą dziecka.

■ Samokształcenie i docieranie do informacji

- Zbieranie informacji ustnych od innych ludzi.
- Korzystanie ze słowników i encyklopedii przeznaczonych dla dzieci na I etapie edukacyjnym.
- Poszerzanie własnego słownictwa.

■ Kształcenie literackie

- Metryczka książki: *autor, tytuł, ilustrator, wydawca*.
- Proces powstawania utworu literackiego.
- Pojęcia: *wiersz – rymowy, bezrymowy, poezja, zwrotka (strofa), wers, rym*.
- Pojęcia: *proza, opowiadanie, powieść, baśń, bajka, legenda, klechda, komiks, klasyka literatury, beletrystyka, literatura naukowa, literatura popularnonaukowa, recenzja*.
- Pojęcia: *bohater główny, drugoplanowy, pozytywny, negatywny, akcja, miejsce akcji, czas akcji, świat rzeczywisty, świat wyobrażony, narrator, ilustracja*.
- Pojęcia: *język literacki, język potoczny, gwara, slang, językoznawca*.
- Objasnianie znaczeń przysłów i związków frazeologicznych.

■ Małe formy teatralne

- Ilustrowanie głosem, gestem, mimiką, ruchem zachowań bohaterów inscenizacji.
- Ćwiczenia dykcyjne.
- Oglądanie przedstawień teatralnych.
- Wyrażanie opinii o obejrzanych spektaklach.

Pisanie

Aspekt techniczny pisma

■ Higiena pisania

- Prawidłowe trzymanie narzędzia pisarskiego i ułożenie zeszytu.
- Prawidłowa postawa podczas pisania.
- Prawidłowe oświetlenie podczas pisania.

■ Przygotowanie do pisania

- Kreślenie w liniaturze linii prostych w różnym położeniu, łuków, kół i spirali.
- Kreślenie znaków literopodobnych.

■ Nauka pisania

- Poprawne odtwarzanie kształtów liter i połączeń międzyliterowych (z uwzględnieniem dzieci praworęcznych i leworęcznych).
- Ćwiczenia doskonalące pismo w zakresie kształtu, proporcji, odstępów między literami, rozmieszczenia w liniaturze liter małych i wielkich, estetyki i czytelności.

- Przyspieszanie tempa pisania.
- Pisanie w jednej linii (klasa III).

■ Rodzaje ćwiczeń w pisaniu

- Przepisywanie.
- Pisanie z pamięci.
- Pisanie ze słuchu.

■ Ortografia

- Rozpoczynanie zdań wielką literą i kończenie kropką, pytajnikiem lub wykrzyknikiem.
- Pisownia wyrazów wielką literą.
- Znaki interpunkcyjne: *kropka, przecinek, dwukropk, cudzysłów, nawias, pytajnik, wykrzyknik*.
- Dzielenie wyrazów przy przenoszeniu.
- Pisownia wyrazów ze spółgłoskami miękkimi w różnych pozycjach.
- Pisownia wyrazów z *ó* wymiennym i niewymiennym.
- Pisownia wyrazów z *u*.
- Pisownia wyrazów z *rz* wymiennym i niewymiennym.
- Pisownia wyrazów z *ż*.
- Pisownia wyrazów z *i*.
- Pisownia wyrazów z *j*.
- Pisownia wyrazów z *ch*.
- Pisownia wyrazów z *h*.
- Pisownia wyrazów z *a* i *ę* w różnych pozycjach.
- Pisownia wyrazów z *em, en, om, on*.
- Pisownia wyrazów z *rz* po spółgłoskach: *p, b, t, d, k, g, ch, j, w*.
- Pisownia wyrazów z zakończeniami: *-ów, -ówka, -ówna, -uję, -ujesz, -uje, -unek, -unka, -un, -uszka, -uch*.
- Pisownia skrótów wyrazów: *ul., s., nr, dn., m., godz., pt., np., dr, itd., cdn., itp.*
- Pisanie partykuły *nie* z: rzeczownikami, czasownikami, przymiotnikami.
- Pisownia przymiotników i przysłówków w stopniu wyższym i najwyższym.

■ Sposoby sprawdzania umiejętności ortograficznych

- Przepisywanie tekstów.
- Pisanie z pamięci.
- Pisanie ze słuchu.
- Pisanie tekstów na podany temat.

Aspekt formalny pisania

■ Rodzaje wypowiedzi pisemnych

Pisanie:

- zdań (do ilustracji, na podany temat), zapisywanie zakończeń rozpoczętych zdań, odpowiedzi na pytania, porządkowanie rozsypanek zdaniowych w spójne wypowiedzi,

- planów opisów,
- opisów przedmiotów i osób (klasy II i III),
- planów opowiadań,
- opowiadań (klasa III),
- adresów,
- listów,
- życzeń,
- zaproszeń, zawiadomień (klasa II),
- ogłoszeń (klasa II),
- sprawozdań z wycieczek (klasy II i III),
- dialogów,
- monologów wewnętrznych (klasa III),
- notatek.

Aspekt pragmatyczno-twórczy pisania

Rodzaje wypowiedzi pisemnych

- Pisanie swobodnych tekstów wyrażających myśli, emocje, wyobraźnię dziecka.
- Pisemna twórczość dziecięca.

Fleksja

Fonetyka

- Głoski: samogłoski i spółgłoski. Spółgłoski twarde i miękkie.
- Sylaba otwarta i zamknięta. Rola samogłosek w tworzeniu sylab.
- Litery.
- Dwuznaki.
- Litery ze znakami diakrytycznymi.
- Alfabet.

Słownictwo

- Wyrazy: równoznaczne, bliskoznaczne, wieloznaczne, przeciwstawne, zdrobniałe, zgrubiałe, nadrzędne, podrzędne, podstawowe, pokrewne, gwarowe.
- Związki frazeologiczne.
- Rodziny wyrazów.

Gramatyka

Rzeczowniki

- Liczba pojedyncza i mnoga rzeczowników.

Czasowniki

- Liczba pojedyncza i mnoga czasowników.

Przymiotniki

- Liczba pojedyncza i mnoga przymiotników.

■ Przysłówki

- Stopniowanie przysłówków.

■ Liczebniki

- Liczebniki główne i porządkowe.

■ Przyimki

- Poprawne stosowanie przyimków bez wprowadzania terminu.

■ Składnia

- Zdania pojedyncze.
- Rozwijanie zdań.
- Zdania złożone.
- Rodzaje zdań ze względu na cel wypowiedzi: *oznajmujące, pytające, rozkazujące, wykrzyknikowe*.
- Równoważnik zdania (bez wprowadzania terminu).

Proponowana lektura

Klasa I (do czytania przez nauczyciela, rodziców i dzieci, w podanej kolejności)

1. Małgorzata Strękowska-Zaremba *Leniwe literki*
2. Wojciech Widłak *Pan Kuleczka*
3. Małgorzata Strzałkowska *Miłość, radość, smutek, lęk*
4. Grzegorz Kasdepke *Detektyw Pozytywka*
5. Anna Onichimowska *Zasypianki na każdy dzień miesiąca*
6. Roksana Jędrzejewska-Wróbel *Królewna*
7. Kornel Makuszyński, Marian Walentynowicz *O wawelskim smoku*
8. Elżbieta Zubrzycka *Powiedz komuś!*
9. *Encyklopedie dla dzieci*
10. Jan Brzechwa *Brzechwa dzieciom*
11. Dorota Gellner *Zwariowane podwórko*

Klasa II

1. Kornel Makuszyński, Marian Walentynowicz *120 przygód Koziołka Matołka*
2. Charles Perrault *Bajki*
3. Małgorzata Strzałkowska *Rady nie od parady*
4. Wanda Chotomska *Pięciopsiaczki*
5. Julian Tuwim *Wiersze dla dzieci*
6. Zofia Beszczyńska *Za górami, za lasami...*
7. Grzegorz Kasdepke *Ostrożnie! Wszystko, co powinno wiedzieć dziecko żeby mogło bezpiecznie bawić się w domu*
8. Grzegorz Kasdepke *Z piaskownicy w świat*
9. Anna Mikita *Bajki w zielonych sukienkach*
10. *Encyklopedie dla dzieci*

Klasa III

1. Hans Christian Andersen *Baśnie*
2. Roksana Jędrzejewska-Wróbel *Elementarz demokracji*
3. Krystyna Drzewiecka *Piątka z Zakątką*
4. Grzegorz Kasdepke *Co to znaczy...*
5. Astrid Lindgren *Dzieci z Bullerbyn*
6. Alan Aleksadner Milne *Kubuś Puchatek*
7. Danuta Wawiłow *Wierzbowa 13*
8. Elżbieta Zubrzycka *Słup soli*
9. Marek Kamiński *Marek – chłopiec, który miał marzenia*
10. Leo Buscaglia *Jesień liścia Jasia*
11. *Encyklopedie dla dzieci*

Treści stymulujące inteligencję matematyczno-logiczną

Rozwijanie cech ważnych dla uczenia się matematyki

- Kształtowanie wytrwałości, cierpliwości, dokładności, krytycyzmu, odporności na trudności typu poznawczego.
- Rozwijanie spostrzegania, uwag i pamięci.
- Rozwijanie myślenia przyczynowo-skutkowego.
- Rozwijanie myślenia dywergencyjnego i konwergencyjnego.
- Rozwijanie myślenia przez analogię, porównywanie, skojarzenia.
- Kształtowanie nawyku sprawdzania wyniku swojej pracy.
- Nastawienie na poszukiwanie własnych sposobów rozwiązania zadania.
- Stosowanie umiejętności matematycznych w codziennym życiu.

Orientacja w przestrzeni i na płaszczyźnie

- Określanie kierunków względem siebie i innych osób.

Porównywanie i porządkowanie przedmiotów i osób według danej cechy

- Cechy wspólne i cechy różniące osoby i przedmioty.
- Porównywanie osób i przedmiotów pod względem: wielkości, wysokości, tęgości, szerokości, głębokości itp. (większy od, mniejszy od, takiej samej wielkości) z użyciem odpowiednich nazw.
- Porządkowanie osób i przedmiotów według wskazanych cech.
- Klasyfikacja obiektów.
- Dostrzeganie symetrii i regularności.

Liczby i ich własności

Klasa I

- Liczenie w zakresie 20 według podanego warunku. Uświadamianie dzieciom, że: – kolejność przeliczania elementów zbioru nie ma znaczenia dla wyniku liczenia

- liczymy tylko raz każdy element zbioru
- wielkość elementów zbioru nie ma wpływu na wynik liczenia
- rozmieszczenie elementów zbioru nie ma wpływu na wynik liczenia.
- Liczby w aspektach kardynalnym, porządkowym i miarowym.
- Liczba a cyfra.
- Zapis cyfrowy liczby (w zakresie do 10).
- Liczebniki główne i porządkowe.
- Porządkowanie i porównywanie liczb w zakresie 20 według podanych warunków.
- System dziesiątkowy i system pozycyjny.
- Liczby jednocyfrowe, liczby dwucyfrowe.

Klasa II

- Liczenie w zakresie 50 według podanego warunku.
- Porównywanie i porządkowanie liczb w zakresie 50.
- Znaki nierówności.
- System dziesiątkowy i system pozycyjny.
- Liczby jednocyfrowe, liczby dwucyfrowe.
- Liczba 0 w dodawaniu i odejmowaniu.
- Liczby 0 i 1 jako czynniki mnożenia.
- Liczby 0 i 1 w dzieleniu.
- Liczby parzyste i nieparzyste.
- Liczby w systemie rzymskim (od I do XII).

Klasa III

- Liczenie w zakresie 100 według podanego warunku.
- Porównywanie i porządkowanie liczb w zakresie 100.
- System dziesiątkowy i system pozycyjny.
- Liczby jednocyfrowe, liczby dwucyfrowe.
- Nazwy liczb w dodawaniu (składniki, suma).
- Nazwy liczb w odejmowaniu (odjemna, odjemnik, różnica).
- Nazwy liczb w mnożeniu (czynniki, iloczyn).
- Nazwy liczb w dzieleniu (dzielna, dzielnik, iloraz).
- Liczby 0 i 1 w dzieleniu.
- Liczenie w zakresie 1000 według podanego warunku.
- Porównywanie i porządkowanie liczb w zakresie 1000.

Działania na liczbach

Klasa I

- Dodawanie w zakresie 10 z wykorzystaniem konkretów, bez przekraczania progu dziesiątkowego. Zapisywanie formuł matematycznych.
- Odejmowanie w zakresie 10 z wykorzystaniem konkretów, bez przekraczania progu dziesiątkowego. Zapisywanie formuł matematycznych.
- Sprawdzanie wyników odejmowania za pomocą dodawania.
- Dodawanie w drugiej dziesiątce z wykorzystaniem konkretów bez zapisywania wyników obliczeń.

- Odejmowanie w drugiej dziesiątce z wykorzystaniem konkretów bez zapisywania wyników obliczeń.

Klasa II

- Dodawanie w zakresie 50 bez przekraczania progu dziesiątkowego, z przekraczaniem progu dziesiątkowego.
- Przemienność dodawania.
- Odejmowanie w zakresie 50 bez przekraczania progu dziesiątkowego, z przekraczaniem progu dziesiątkowego.
- Porównywanie różnicowe typu: *o tyle więcej, o tyle mniej* itp.
- Porównywanie różnicowe typu: *o ile więcej?, o ile mniej?* itp.
- Mnożenie w zakresie 50.
- Przemienność mnożenia.
- Dzielenie w zakresie 50 (dzielenie jako mieszczenie, dzielenie jako podział, dzielenie liczby przez liczbę).
- Sprawdzanie wyników dzielenia za pomocą mnożenia.
- Kolejność wykonywania działań w wyrażeniach bez nawiasów.
- Nawiasy
- Łączność dodawania.
- Łączność mnożenia.
- Dodawanie (odejmowanie) liczb jednocyfrowych do (od) dwucyfrowych w zakresie 50 (bez przekraczania progu dziesiątkowego, z przekroczeniem progu dziesiątkowego, różnymi sposobami).
- Dodawanie i odejmowanie liczb dwucyfrowych w zakresie 50 (bez przekraczania progu dziesiątkowego, z przekroczeniem progu dziesiątkowego, różnymi sposobami).

Klasa III

- Dodawanie w zakresie 100 bez przekraczania progu dziesiątkowego, z przekraczaniem progu dziesiątkowego.
- Odejmowanie w zakresie 100 bez przekraczania progu dziesiątkowego, z przekraczaniem progu dziesiątkowego.
- Mnożenie w zakresie 100.
- Dzielenie w zakresie 100.
- Rozdzielność mnożenia względem dodawania.
- Kolejność wykonywania działań w wyrażeniach z nawiasami.
- Dodawanie (odejmowanie) liczb jednocyfrowych do (od) dwucyfrowych w zakresie 100 (bez przekraczania progu dziesiątkowego, z przekroczeniem progu dziesiątkowego, różnymi sposobami).
- Dodawanie i odejmowanie liczb dwucyfrowych w zakresie 100 (bez przekraczania progu dziesiątkowego, z przekroczeniem progu dziesiątkowego, różnymi sposobami).
- Pamięciowe mnożenie i dzielenie liczb w zakresie 100.

Równania

Klasa I

- Równania typu: $a + \square = b$, $\square + a = b$, $a - \square = b$, $\square - a = b$.

Klasa II

- Równania typu: $a + \square = b$, $\square + a = b$, $a - \square = b$, $\square - a = b$; $a \cdot \square = b$, $\square \cdot a = b$, $a : \square = b$, $\square : a = b$.
- Rozwiązywanie równań z wykorzystaniem grafów.

Klasa III

- Rozwiązywanie poznanych typów równań.
- Werbalizowanie przebiegu rozwiązywania równań z użyciem nazw liczb w działaniach.

Zadania

Klasa I

- Rozwiązywanie i układanie jednodziałaniowych zadań tekstowych na dodawanie i odejmowanie.
- Wyróżnianie w zadaniu danych, szukanej i związku między nimi.
- Sprawdzanie poprawności rozwiązania zadania.
- Udzielanie odpowiedzi na pytanie zadania.

Klasa II

- Rozwiązywanie i układanie jednodziałaniowych zadań tekstowych na dodawanie, odejmowanie, mnożenie i dzielenie.
- Rozwiązywanie i układanie zadań prostych na porównywanie różnicowe.
- Przekształcanie zadań prostych w złożone przez dołączenie danych lub połączenie dwóch zadań prostych.
- Rozkładanie zadań złożonych na dwa zadania proste.
- Rozwiązywanie i układanie prostych zadań algebraicznych.

Klasa III

- Rozwiązywanie i układanie zadań prostych i złożonych (z dwoma działaniami).
- Zapisywanie danych zadania o treści geometrycznej na rysunku poglądowym.

Metody rozwiązywania zadań

- Symulacyjna.
- Syntetyczna.
- Analityczno-syntetyczna.
- Algebraiczna.
- Heurystyczna.

Geometria

Klasa I

- Położenie przedmiotu, innej osoby względem obserwatora.
- Wzajemne położenie przedmiotów, osób względem siebie.
- Użycie pojęć: *nad*, *pod*, *obok*, *przed*, *za*, *wewnątrz*, *na zewnątrz*, *między* itp.
- Kierunki: *pion*, *poziom*, *skos*, *w prawo*, *w lewo*, *w tył*, *w przód*, *w górę*, *w dół*.

Klasa II

- Figury geometryczne: *koło, prostokąt, kwadrat, trójkąt* i ich własności.
- Mierzenie długości boków figur geometrycznych.
- Obliczanie sumy długości boków figur geometrycznych.
- Rysowanie figur w pomniejszeniu, w powiększeniu, dostrzeganie symetrii figur.

Klasa III

- Odcinek.
- Mierzenie i porównywanie długości odcinków.
- Obliczanie obwodów trójkątów i prostokątów.

Jednostki miary i ich skróty. Kalendarz

Klasy I–III

- Liczba jako miara długości.
- Zasady prawidłowego pomiaru.
- Pojęcia: *moneta, banknot, ilość, wartość, cena, dług*.
- Jednostki pieniędzy: *złoty, grosz* i związki między nimi. Proste obliczenia pieniężne.
- Jednostki masy: *gram, dekagram, kilogram* i związki między nimi. Proste obliczenia dotyczące masy.
- Jednostki pojemności: *litr, pół litra, ćwierć litra* i związki między nimi. Proste obliczenia dotyczące pojemności.
- Jednostki długości: *milimetr, centymetr, metr, kilometr* i związki między nimi. Proste obliczenia dotyczące długości.
- Jednostki czasu kalendarzowego: *póra roku, wiek, rok, półrocze, kwartał, miesiąc, tydzień, dzień* i związki między nimi. Proste obliczenia kalendarzowe.
- Jednostki czasu zegarowego: *godzina, kwadrans, minuta, sekunda* i związki między nimi. Proste obliczenia zegarowe.

Inne

- Odczytywanie wskazań termometru.

Założenia programu

Współczesny świat zdominowany jest przez komputery. Towarzyszą nam one wszędzie – w domu, w miejscu pracy, w urzędzie i w szkole. Dlatego tak ważne jest, aby już najmłodsze dzieci w podstawowym stopniu opanowały umiejętność posługiwania się komputerem. Uczeń powinien wiedzieć, że komputer jest ważnym narzędziem pracy, źródłem rozrywki, jednak korzystanie z jego zasobów niesie również zagrożenia. Zajęcia z komputerem powinny być zindywidualizowane – dzieci przychodzą do szkoły z różnym zasobem wiedzy komputerowej. Jedne potrafią tylko włączyć i wyłączyć komputer, inne – biegle posługują się różnymi programami (edytor graficzny, gra, przeglądarka internetowa), jeszcze inne nigdy nie miały do czynienia z tym urządzeniem. Dlatego należy dostosować program zajęć komputerowych do umiejętności każdego dziecka, a tym samym zindywidualizować proces nauczania.

Program nie wskazuje konkretnych podręczników dla klas I–III. Wybór ten lub decyzję o rezygnacji z podręcznika pozostawia się nauczycielowi, gdyż to on dostosowuje proces nauczania do możliwości uczniów. Proponowany program należy zrealizować w czasie przewidzianym w ramowym planie edukacji wczesnoszkolnej, tj. 95 godzin w klasach I–III, co w przybliżeniu daje 32 godziny rocznie¹.

Minimalne wymagania sprzętowe:

komputer PC

procesor 300 MHz

pamięć operacyjna RAM, 32 MB

napęd CD-ROM

karta grafiki zgodna z Windows

karta muzyczna zgodna z Windows

system operacyjny Microsoft Windows (9x, ME, 2000, XP)

pakiet biurowy Microsoft Office: edytor tekstu Word, prezentacje multimedialne PowerPoint (9x, 2000, 2003, XP).

Program ten został opracowany zgodnie z podstawą programową kształcenia ogólnego z 23.12.2008 r.

Cele edukacyjne

Głównym celem tego programu jest opanowanie umiejętności posługiwania się – w podstawowym zakresie – komputerem i oprogramowaniem komputerowym. Ogólny cel kształcenia wyznacza cele operacyjne, takie jak:

- poznanie podstawowych zasad bezpiecznej pracy z komputerem,
- kształcenie umiejętności posługiwania się komputerem oraz oprogramowaniem – opracowywanie za pomocą komputera prostych tekstów i rysunków,
- wykorzystanie komputera do nauki, zabawy i rozwijania zainteresowań.

¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 marca 2009 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych

Zagadnienia programowe oraz treści do realizacji w klasach I –III

Zagadnienia programowe oraz treści do realizacji uwzględniają podstawę programową. Komputer w nauczaniu zintegrowanym powinien pojawiać się w sposób naturalny, jako bardzo wygodne i nowoczesne narzędzie pracy. Treści należy dostosować do wiedzy i umiejętności dzieci. Edukacja powinna odbywać się przez wykorzystanie elementów zabawy, gdyż stanowi to jeden z najważniejszych argumentów dla zastosowania komputera w pracy z małym dzieckiem.

Klasa I

Bezpieczeństwo i higiena pracy z komputerem

- Regulamin pracowni komputerowej.
- Zasady bezpieczeństwa podczas pracy z komputerem.
- Prawidłowa postawa ciała podczas pracy z komputerem.

Obsługa komputera i oprogramowania komputerowego

- Elementy zestawu komputerowego.
- Obsługa myszy komputerowej.
- Uruchamianie i wyłączanie komputera.
- Otwieranie i zamykanie programów.
- Praca w oknach systemu *Windows*.
- Zapisywanie i odtwarzanie wyników pracy.

Obsługa gier edukacyjnych

- Uruchamianie gry komputerowej.
- Instrukcja gry.
- Klawisze funkcyjne i mysz.

Edytor graficzny *Paint*

- Podstawowe narzędzia Przybornika: *Zaznacz, Wypełnij kolorem, Elipsa, Ołówek, Pędzel, Aerograf, Wybierz kolor, Gumka, Linia, Krzywa, Tekst; Paleta kolorów: kolory podstawowe, kolory niestandardowe.*
- Kopiowanie i wklejanie elementów rysunku.
- Rysowanie z zastosowaniem wybranych narzędzi edytora graficznego.
- Opcja programu: *Edycja – Cofnij.*

Edytor tekstu *Word*

- Klawiatura: *litery, litery ze znakami diakrytycznymi (np. a, ż, ź), Spacja, Enter, Caps Lock, Shift.*
- Znaki interpunkcyjne na klawiaturze.
- Przepisywanie prostych tekstów.
- Kolory, kroje i rozmiary czcionek.

Klasa II

Bezpieczeństwo i higiena pracy z komputerem

- Prawidłowa postawa ciała podczas pracy z komputerem.
- Organizacja stanowiska komputerowego.

- Zagrożenia wynikające z korzystania z komputera, multimediiów i *Internetu*.

Obsługa komputera i oprogramowania komputerowego

- Tworzenie folderów.
- Urządzenia pamięci zewnętrznej.
- Pojęcia: *Pulpit, ikona, skrót*.
- Przechowywanie prac.

Komputerowe gry edukacyjne

- Instrukcja gry.
- Korzystanie z myszy i strzałek na klawiaturze.

Edytor graficzny *Paint*

- Narzędzia Przybornika: *Zaznacz, Wypełnij kolorem, Elipsa, Ołówek, Pędzel, Areograf, Wybierz kolor, Gumka, Linia, Krzywa, Tekst, Zaokrąglony prostokąt; Paleta kolorów: kolory podstawowe, kolory niestandardowe*.
- Kopiowanie, wklejanie, wycinanie, pomniejszanie i powiększanie elementów rysunku.
- Rysowanie za pomocą poznanych narzędzi.

Edytor tekstu *Word*

- Klawiatura i jej klawisze: *litery i inne znaki, klawiatura numeryczna*.
- Sprawdzanie pisowni i gramatyki.
- Kopiowanie i wklejanie tekstu za pomocą poleceń i skrótów klawiaturowych.
- Pisanie prostych tekstów.
- Zapisywanie utworzonych dokumentów i dopisywanie do nich zmian.

Program *Kalkulator*

- Zapoznanie z kalkulatorem.
- Podstawowe funkcje programu *Kalkulator*: +, -, *, /.

Internet

- Pojęcia: *Internet, strona www, przeglądarka*.
- Netykieta *Internetu*.
- *Internet* jako źródło informacji i sposób komunikacji międzyludzkiej.
- Przeglądarka internetowa.
- Wpisywanie adresów stron *www* w przeglądarce internetowej.

Klasa III

Bezpieczeństwo i higiena pracy z komputerem

- Zagrożenia zdrowotne i społeczne związane z pracą przy komputerze.
- Zasady obowiązujące w pracowni komputerowej i podczas pracy na komputerze.
- Zasady obowiązujące w *Internecie*.
- Zagrożenia wynikające z korzystania z *Internetu*.

Obsługa komputera i oprogramowania komputerowego

- Elementy okien poznanych programów, np. *obszar roboczy, paski narzędzi, suwaki*.

■ **Edytor graficzny *Paint***

- Kopiowanie, wklejanie, wycinanie, pomniejszanie i powiększanie elementów rysunku.
- Rysowanie za pomocą poznanych narzędzi.
- Drukowanie prac.

■ **Edytor tekstu *Word***

- Sprawdzanie pisowni i gramatyki.
- Wstawianie obrazków *ClipArt* do tekstu.
- Redagowanie prostych tekstów.
- Stosowanie numeracji i punktatorów.
- Zapisywanie i odtwarzanie efektów pracy.

■ ***Internet***

- Netykieta w Internecie.
- Otwieranie stron internetowych.
- Wyszukiwanie informacji na wskazanej stronie internetowej.
- Podstawowe wiadomości o prawie autorskim.
- Zapisywanie źródła informacji.
- Założenie darmowego konta pocztowego.

■ **Program *PowerPoint***

- Poznanie pojęć: *program multimedialny, slajd, animacja*.
- Przeglądanie prezentacji multimedialnych: *uruchomienie prezentacji, pokaz slajdów, animacja*.
- Przygotowanie prezentacji multimedialnej (podstawowe opcje programu).

■ **Treści stymulujące inteligencję interpersonalną i inteligencję intrapersonalną** ■

■ **Człowiek – jego rozwój, zdrowie i funkcjonowanie społeczne**

- Rozpoznawanie i nazywanie emocji.
- Zasady *savoir-vivre*'u.
- Planowanie rozkładu dnia.
- Poznawanie siebie (mocne i słabe strony, zainteresowania, uzdolnienia itp.).
- Ciało człowieka i jego funkcje.
- Różnice i podobieństwa między ludźmi.
- Higiena człowieka (w tym: prawidłowe siedzenie w ławce, przy stole itp.).
- Korzystanie z urządzeń sanitarnych.
- Wartości odżywcze produktów.
- Racjonalne odżywianie się.
- Aktywność fizyczna.
- Oddychanie.

- Choroby i zapobieganie im (w tym: szczepienia ochronne, ostrożność w zażywaniu leków i stosowaniu środków chemicznych).
- Rozmnażanie.
- Bezpieczeństwo własne i innych.
- Bezpieczeństwo na drogach.
- Kształtowanie negatywnego stosunku do alkoholu, tytoniu, narkotyków.
- Praca zawodowa człowieka.
- Bezrobocie.
- Zagrożenia ze strony ludzi.
- Źródła pomocy w sytuacjach zagrożenia zdrowia lub życia.

Etyka

- Kształtowanie tolerancji dla różnic między ludźmi.
- Kształtowanie umiejętności rozpoznawania i nazywania emocji.
- Kształtowanie postaw altruistycznych.
- Kształtowanie odwagi cywilnej i poczucia odpowiedzialności za własne postępowanie.
- Kształtowanie umiejętności oceny postępowania innych ludzi i swojego.
- Kształtowanie umiejętności nawiązywania relacji koleżeńskich i przyjacielskich.
- Kształtowanie szacunku dla ludzi.
- Kształtowanie szacunku do przyrody.
- Kształtowanie szacunku dla cudzej własności i prywatności.

Szkoła

- Środowisko szkolne (rozkład i przeznaczenie pomieszczeń szkolnych, osoby pracujące w szkole i ich role, wyposażenie szkoły).
- Prawa i obowiązki ucznia.
- Regulamin klasowy oraz zasady zachowania się w szkole wobec pracowników szkoły i kolegów.
- Zadania dyżurnego klasowego.
- Zasady koleżeństwa.
- Poznawanie świata za pomocą zmysłów.
- Źródła informacji o świecie.
- Zasady bezpieczeństwa w szkole.
- Zasady bezpieczeństwa w ruchu drogowym.

Dom

- Struktura rodziny i role jej członków (rodziny pełne, niepełne, wielopokoleniowe).
- Domowe urządzenia elektryczne i nauka bezpiecznego posługiwania się nimi.
- Praca zawodowa rodziców.
- Zasady współżycia dobrosąsiedzkiego.
- Życie ludzi w różnych porach roku.
- Korzystanie z radia i telewizji.

- Tradycje i zwyczaje ludowe związane ze świętami Bożego Narodzenia, Wielkanocy, Wszystkich Świętych.
- Uroczystości i święta rodzinne: Dzień Babci, Dzień Dziadka, Dzień Matki, Dzień Ojca, Dzień Dziecka.

■ Polska i Unia Europejska

- Mapa Polski – kierunki podstawowe.
- Znaczenie stolicy Polski – Warszawy.
- Dawne stolice Polski.
- Podział terytorialny Polski – województwa.
- Symbole narodowe: godło, flaga, hymn.
- Ważne wydarzenia z historii Polski.
- Sławni Polacy.
- Pojęcia: *miasto, miasteczko, wieś*.
- Historia miejscowości, w której mieszkamy.
- Polska w Unii Europejskiej.
- Członkowie Unii Europejskiej.
- Flaga i hymn Unii Europejskiej.
- Maskotka dzieci w Unii Europejskiej.
- Poznanie wybranych krajów Unii Europejskiej.

Treści stymulujące inteligencję przyrodniczą

■ Metody poznawania przyrody

- Obserwacja.
- Doświadczenia.
- Korzystanie z różnych źródeł informacji.
- Wiązanie przyczyny ze skutkiem. Wnioskowanie.

■ Rośliny

- Pojęcia: *drzewo, krzew, roślina zielna*.
- Rodzaje drzew: *liściaste, iglaste*. Wybrane gatunki rosnące w Polsce.
- Warunki potrzebne roślinom do życia: gleba, światło słoneczne, wilgoć, powietrze, temperatura.
- Budowa rośliny.
- Budowa kwiatu.
- Rozmnażanie roślin.
- Cykl rozwojowy rośliny.
- Rośliny ozdobne.
- Rośliny okopowe, oleiste i zbożowe.
- Rośliny wodne.
- Rodzaje lasów i ich warstwy.
- Ekosystemy: las, łąka, pole, ogród.

- Znaczenie roślin w przyrodzie.
- Zawody ludzi związane z pielęgnacją i uprawą roślin.
- Ochrona roślin.
- Zagrożenia dla ludzi ze strony roślin i sposoby radzenia sobie z nimi.

Zwierzęta

- Zwierzęta: ssaki, ptaki, owady, płazy, ryby, gady.
- Omawianie wyglądu, sposobu poruszania się, odżywiania, rozmnażania, warunków życia wybranych zwierząt.
- Łańcuchy pokarmowe.
- Zwierzęta hodowane w domu.
- Zwierzęta hodowlane.
- Opieka nad zwierzętami.
- Ochrona zwierząt.
- Znaczenie zwierząt w przyrodzie.
- Zawody ludzi związane z opieką i ochroną zwierząt.
- Zwierzęta egzotyczne.
- Zagrożenia dla ludzi ze strony zwierząt i sposoby radzenia sobie z nimi.

Przyroda nieożywiona, geografia i historia

- Czynniki pogody: wiatr, opady, temperatura, zachmurzenie i ich wpływ na życie ludzi, zwierząt i roślin.
- Pogoda w różnych porach roku.
- Słońce: źródło światła i ciepła, pozorna wędrówka Słońca po niebie, pory dnia i roku, strefy klimatyczne, odkrycie Kopernika.
- Księżyc: obrót wokół Ziemi, fazy Księżyca.
- Gwiazdy, planety, loty kosmiczne, astronomia.
- Powietrze: właściwości powietrza, tlen, dwutlenek węgla, zanieczyszczenia powietrza, znaczenie powietrza dla ludzi, zwierząt i roślin.
- Wiatr: kierunki, siła wiatru, rodzaje wiatru, przyrządy do pomiaru kierunku i siły wiatru, znaczenie wiatru dla ludzi, przyrody i klimatu.
- Woda: krążenie wody w przyrodzie, stany skupienia wody, temperatury zamarzania wody i jej wrzenia, zmiana objętości zamarzniętej wody, rodzaje zbiorników wodnych, rodzaje opadów, zanieczyszczenia, znaczenie wody dla ludzi, przyrody i klimatu.
- Zagrożenia dla ludzi ze strony czynników atmosferycznych i sposoby radzenia sobie z nimi.
- Bogactwa naturalne Polski (węgiel, sól, rudy metali).
- Ochrona środowiska.
- Pojęcia: *rok, miesiąc, tydzień, doba, dzień*.
- Nazwy miesięcy i dni tygodnia.
- Ukształtowanie terenu: góry, wyżyny, niziny.

- Rodzaje i charakterystyka krajobrazów: nadmorski, pojezierza, nizinny, wyżynny,
- górski.
- Parki narodowe.
- Transport: lądowy, wodny i powietrzny.

Treści stymulujące inteligencję wizualno-przestrzenną

Plastyka

Wiadomości z zakresu sztuk plastycznych

- Pojęcia: *malarstwo, malarz, obraz, oryginał, reprodukcja, kopia, portret, martwa natura, krajobraz; rzeźba, rzeźbiarz, płaskorzeźba, medal, pomnik, popiersie; grafika, grafik; odbitka; architektura, architektura zieleni, architekt; budynki użyteczności publicznej, przemysłowe, mieszkaniowe; scenografia, scenograf, kostiumy, rekwizyty; sztuka użytkowa: tkactwo, meblarstwo, ceramika; rytm, kontrast, rzemiosło artystyczne i sztuka ludowa.*

Percepcja wzrokowa i nazywanie

- Obserwowanie i nazywanie kształtów: *prostokątny, okrągły, owalny, trójkątny, kulisty, nieregularny.*
- Obserwowanie i nazywanie wielkości: *mały, duży, średni, mniejszy niż, większy od, grubo, cienki, wysoki, niski, szeroki, wąski.*
- Obserwowanie i nazywanie stosunków przestrzennych na obrazie: *dalej, bliżej, na prawo, na lewo, w środku, nad, pod, między.*
- Obserwowanie i nazywanie barw: *odcienie barw, nasycenie barw, barwy podstawowe, barwy ciepłe, barwy zimne.*
- Obserwowanie i nazywanie linii: *gruba, cienka, długa, krótka, ciągła, przerywana, jasna, ciemna.*
- Obserwowanie i nazywanie faktury: *gładka, szorstka, lśniąca, matowa.*
- Obserwowanie i nazywanie brył: *duża, mała, wydłużona, walcowata, obła, ścięta, rozczłonkowana, zwarta.*
- Symetria jedno- i wieloosiowa.
- Analizowanie reprodukcji dzieł malarskich i rzeźbiarskich pod względem treści, linii, barw, kształtów, wielkości, faktury, stosunków przestrzennych, nastroju, proporcji, wrażenia.

Percepcja i recepcja

- Oglądanie dzieł z różnych dziedzin sztuki, twórców polskich, światowych i regionalnych.
- Opisywanie poznanych dzieł sztuki z uwzględnieniem poznanych pojęć plastycznych.
- Rozpoznawanie i nazywanie dziedzin działalności twórczej człowieka: malarstwa, rzeźby, fotografii, filmu, sztuki ludowej itp.
- Uczestniczenie w życiu kulturalnym szkoły i najbliższego środowiska (muzeum, teatr, kino, wystawy).

Ekspresja przez sztukę

- Rysowanie: kredkami, ołówkiem, flamastrami, patykiem i tuszem.
- Malowanie farbami akwarelowymi i plakatowymi, plasteliną, świecą.
- Kolaże.
- Wydzieranie.
- Wycinanie.
- Wydrapywanie.
- Lepienie z plasteliny, modeliny, masy solnej.
- Projektowanie odzieży, mebli, budynków, form użytkowych, terenów zielonych.
- Wykonywanie prostych rekwizytów do małych form teatralnych.

Materiały i narzędzia

- Kredki, kredki świecowe, ołówki, flamastry, farby akwarelowe i plakatowe, świeca, tusz, papier kolorowy, bibuła, szary papier, kartki rysunkowe, karton, nici, klej, plastelina, modelina, masa solna, tkanina, włóczka, materiały zdobnicze, wata, materiały przyrodnicze, makulatura, kreda kolorowa, widokówki, pasta do zębów, pędzle, patyki, zszywacz, dziurkacz, nożyczki, taśma klejąca, igła, nóż.

Technika

Materiały

Poznanie właściwości:

- materiałów papierniczych (papieru, kartonu, tektury, papieru kolorowego, bibuły);
- materiałów tekstylnych (tkanina, włóczka, nici, wełna, bawełna),
- drewna,
- metali (miedź, stal, aluminium),
- tworzyw sztucznych,
- szkła,
- materiałów przyrodniczych.

Narzędzia

- Posługiwanie się: nożyczkami, linijką, kolcem, igłą i napastrkiem, szczypcami, nożem, dziurkaczem, zszywaczem, prostymi urządzeniami gospodarstwa domowego.
- Kultura posługiwania się narzędziami.

Informacja techniczna

- Czytanie rysunków poglądowych.
- Poznanie wybranych symboli i znaków powszechnej informacji.

Czynności technologiczne

- Obrysowywanie i wycinanie wzorów.
- Odmierzanie długości linijką.
- Składanie.
- Zaginanie.
- Przerywanie.
- Przycinanie.
- Nakłuwanie.

- Zwijanie.
- Oklejanie.
- Przeplatanie.
- Nawlekanie igły.
- Przyszywanie guzików.
- Szycie ścięciem okrętkowym.
- Krojenie.
- Cięcie materiałów papierniczych i tkanin po liniach prostych i krzywych.
- Poznawanie różnych sposobów łączenia materiałów (rozłączne, nierozłączne, ruchome).

Organizacja i kultura pracy

- Przygotowanie stanowiska pracy.
- Zasady bezpiecznej pracy.
- Higiena pracy.
- Planowanie etapów pracy (pomysł, kolejne czynności, dobór materiałów i narzędzi).
- Porównanie wykonanego zadania z planem.
- Podział pracy (indywidualna i zbiorowa).
- Dobieranie materiałów i narzędzi do pracy.
- Samokontrola wykonanej pracy.

Technika dawniej i dziś

- Historia wybranych narzędzi i materiałów.
- Historia wybranych wynalazków.
- Zawody techniczne.
- Sposoby wytwarzania przedmiotów codziennego użytku.
- Historia i współczesność środków transportu.
- Rodzaje budowli mieszkalnych i przemysłowych.
- Rodzaje urządzeń informatycznych (komputer stacjonarny, notebook, telefon komórkowy).
- Ocena wartości urządzeń technicznych z punktu widzenia ich cech użytkowych.

Treści stymulujące inteligencję muzyczną

Odbiór muzyki

- Słuchanie piosenek i utworów muzycznych.
- Wyróżnianie zwrotek i refrenu piosenki.
- Rozwijanie percepcji słuchowej.
- Rozwijanie koncentracji uwagi.
- Rozpoznawanie brzmienia instrumentów muzycznych.
- Rozpoznawanie barwy głosów ludzkich.
- Określanie elementów muzyki.

- Werbalne i niewerbalne wyrażanie wrażeń związanych ze słuchaną muzyką.
- Wyróżnianie form muzycznych AB, ABA.

■ **Ćwiczenia mowy i śpiew**

- Ćwiczenie prawidłowej artykulacji głosek, dykcji i oddechu.
- Rytmiczne recytowanie tekstów ze zróżnicowaniem tempa, dynamiki i barwy głosu.
- Zbiorowe i indywidualne śpiewanie piosenek.
- Śpiewanie z pamięci hymnu narodowego.

■ **Ruch przy muzyce**

- Spontaniczne zaspokajanie potrzeby ruchu.
- Reagowanie na sygnały muzyczne i ich zmiany.
- Realizowanie ruchem wartości poznawanych nut.
- Ilustrowanie ruchem treści piosenek.
- Swobodny taniec przy muzyce.
- Wykonywanie układów tanecznych do muzyki.
- Nauka tańców polskich (w tym polki, krakowiaka i walca), regionalnych, współczesnych.

■ **Gra na instrumentach**

- Wykorzystanie naturalnych efektów akustycznych: stukania, klaskania, tupania itp.
- Granie na instrumentach perkusyjnych niemelodycznych.
- Granie na dzwonek kolejno poznawanych dźwięków gamy.
- Granie na dzwonek prostych melodii.
- Tworzenie na instrumentach perkusyjnych melodycznych i niemelodycznych akompaniamentów do piosenek, tekstów literackich, obrazów, scenek dramatycznych, inscenizacji itp.

■ **Wiadomości z teorii muzyki**

- Wprowadzenie pojęć: *nuta*, *pięciolinia*, *klucz wiolinowy*, *ćwierćnuta*, *ósemka*, *półnuta*, *cała nuta*, *pauza ćwierćnutowa*, *pauza półnutowa*, *pauza ósemkowa*, *gama*, *metrum*, *takty*
- Elementy muzyki: *rytm*, *melodia*, *tempo*, *dynamika* i *barwa*.
- Barwy głosów ludzkich: *sopran*, *alt*, *tenor*, *baryton*, *bas*.
- Sposób wykonania utworu: *solo*, *zespółowo*, *chórem*.
- Nazwy solmizacyjne i literowe nut.
- Takt na dwa, trzy, cztery. Taktowanie.
- Nauka pisania poznanych znaków muzycznych.

■ **Wiadomości o instrumentach**

- Podział instrumentów (strunowe, smyczkowe, perkusyjne).
- Budowa i brzmienie instrumentów perkusyjnych.
- Budowa i brzmienie dzwonek.
- Budowa i brzmienie skrzypiec, altówki, wiolonczeli i kontrabas.
- Budowa i brzmienie gitary.

- Budowa i brzmienie pianina i fortepianu.
- Budowa i brzmienie instrumentów dętych.

■ Tworzenie muzyki

- Muzyczne ilustrowanie odgłosów przyrody.
- Rytmizowanie tekstów.
- Układanie przez dzieci piosenek.
- Improwizowanie melodii do podanych tekstów i obrazów.

■ Instytucje związane z muzyką

- Filharmonia, opera, operetka, sala koncertowa, festiwale muzyczne.

■ Zawody ludzi związanych z muzyką

- Śpiewak, kompozytor, muzyk, dyrygent, piosenkarz, gitarzysta, skrzypek, pianista, stroiciel, inżynier dźwięku, instrumentalista, wokalista, disc-jockey itp.

■ Treści stymulujące inteligencję kinestetyczną ■

■ Psychomotoryka

Biegi (dystans około 40 m):

- Marsz, marszobieg (co najmniej 15 minut), trucht, bieg w różnych warunkach terenowych.
- Bieg po prostej, slalomem, po okręgu.
- Bieg do wyznaczonego miejsca (5–10 m).
- Bieg po wyznaczonej trasie.
- Bieg indywidualny i grupowy.
- Bieg sztafetowy.
- Start do biegu z różnych pozycji (wysoka, niska).
- Zabawy bieżne z wysokim unoszeniem kolan, bokiem, tyłem, przyspieszanie, zwalnianie.
- Zabawy bieżne z użyciem różnych przyborów.

Skoki:

- Skoki w górę (obunóż, jednonóż).
- Skoki z pokonywaniem przeszkód (obunóż, jednonóż).
- Skoki z wysokości (do 1m) na miękkie podłoże.
- Wieloskoki.
- Skok w dal z miejsca.
- Zabawy skoczne z użyciem różnych przyborów.

Rzuty:

- Rzuty oburącz: zza głowy, znad głowy, sprzed głowy, dołem, w przód, w tył, z miejsca, w ruchu.
- Rzuty jedną ręką.
- Rzuty na odległość: małymi przedmiotami.
- Rzuty do nieruchomego celu.

- Rzuty do ruchomego celu.
- Zabawy rzutne z użyciem różnych przyborów.

Dźwiganie i wspinanie:

- Przenoszenie przyborów oburącz, pojedynczo i parami (do 3 kg).
- Toczenie przyborów ręką lub nogą.
- Przeciąganie przyborów po podłożu.
- Wspinanie się na niskie przyrządy.
- Schodzenie z niskich przyrządów.
- Pokonywanie przeszkód dołem i górą.
- Zwisy na drabinkach przodem i tyłem.
- Wspinanie się po skośnie ustawionej ławeczce.
- Próby wspinania się po linie.
- Mocowanie w pozycjach wysokich i niskich.

Pełzanie, czołganie się i czworakowanie:

- Pełzanie z przyborem.
- Czołganie się pod niskimi przeszkodami.
- Zabawy na czworakach z użyciem różnych przyborów.
- Tory przeszkód z elementami pełzania, czołgania się i czworakowania.

Ruchowa ekspresja i poczucie rytmu:

- Wykonywanie ruchów w rytmie muzyki.
- Rytmiczny marsz z akcentowaniem ruchów rąk i nóg.
- Rytmiczne podskoki, bieg, marsz, cwał.
- Odtwarzanie obrazów za pomocą ciała.
- Ilustrowanie ruchem rytmu piosenek i melodii.
- Wystukiwanie rytmu w różnych pozycjach wyjściowych.
- Zabawy rytmiczno-taneczne.
- Tańce nowoczesne, narodowe i regionalne.

Spostrzegawczość, orientacja i szybka reakcja:

- Zabawy i gry orientacyjno-porządkowe.
- Szybkie ustawianie się w szeregu, dwuszeregu, kole, rozsypce.
- Szybka reakcja na sygnał wzrokowy lub słuchowy.
- Zmiany kierunku ruchu i zatrzymywanie się na sygnał.
- Naśladowanie ruchów współwiczającego.
- Wykonywanie ruchów przeciwstawnych do ruchów współwiczającego.
- Podania piłki z wykonywaniem dodatkowych czynności, np. klaśnięcia.
- Doganianie współwiczającego i wyprzedzanie go z lewej strony zgodnie z zasadami ruchu drogowego.
- Wymijanie się osób i zespołów zgodnie z zasadami ruchu drogowego.
- Omijanie przeszkód zgodnie z zasadami ruchu drogowego.

Zwinność i zręczność:

- Biegi między przeszkodami.

- Pokonywanie przeszkód.
- Przejście z zamkniętymi oczami po linii rozłożonej na podłodze.
- Przekazywanie współwiczającemu przyborów w różnym tempie i pozycjach.
- Przejście równoważne po różnych przyrządach.
- Wspinanie, podciąganie, wbieganie na różne przyrządy.

Umiejętności

Gimnastyka:

- Przyjmowanie pozycji niskich: przysiad podparty; siad: prosty, skrzyżny, skulny, klęczny, równoważny; klęk: jednonóż, obunóż; leżenie: przodem, tyłem; stanie rozkroczne.
- Ćwiczenia szyi (skłony głowy w przód, w tył, na boki, krążenia głowy).
- Ćwiczenia ramion i pasa barkowego (wznoszenie i opuszczanie ramion w różnych kierunkach, krążenia ramion, wymachy ramion: jednoczesne, naprzemianstronne, w przód, w tył).
- Ćwiczenia tułowia we wszystkich płaszczyznach z różnym ułożeniem ramion.
- Ćwiczenia nóg (wspięcia, przysiady, podskoki, w różnych kierunkach, ćwiczenia przeciw płaskostopiu).
- Przejścia po ławeczce różnymi sposobami, z przyborami i bez.
- Leżenie przewrotne.
- Przewrót w przód.
- Podpór tyłem.

Lekkoatletyka:

- Bieg wolny i szybki na sygnał ze startu wysokiego i niskiego (40–60 m).
- Bieg na czas.
- Rzuty piłeczką palantową na odległość z miejsca w pozycji wykroczonej, pomiar odległości.
- Skok w dal z miejsca i z rozbiegu, mierzenie długości skoku.

Gry zespołowe

- Zabawy i gry ruchowe przygotowujące do gier zespołowych.
- *Dwa ognie* (podawanie i chwytanie piłki w miejscu i w ruchu, rzucanie do celu, gra według ustalonych zasad).
- *Ringo* (rzucanie kółka oburącz i jednorącz, chwytanie kółka oburącz w miejscu, w wyskoku i w przysiadzie, rzucanie kółkiem do celu, gra w ringo według ustalonych zasad).
- *Minipiłka nożna* (podania piłki zewnętrznym i wewnętrznym podbiciem stopy do współpartnera, prowadzenie piłki nogą, strzały na bramkę, gra według ustalonych zasad).
- *Minikoszykówka* (rzuty do kosza, kozłowanie piłki prawą i lewą ręką, podania piłki oburącz przed klatką piersiową w miejscu, w marszu i w biegu, rzuty do kosza w biegu po uprzednim kozłowaniu, podawanie piłki w ruchu w przód, w tył, w prawo i w lewo, gra w koszykówkę według ustalonych zasad).

- *Minisiatkówka* (odbicia piłki w parach oburącz sposobem górnym i dolnym, kierowanie piłki sposobem górnym i dolnym w określone miejsce boiska, gra w siatkówkę według ustalonych zasad).
- *Minipiłka ręczna* (podania piłki w parach w miejscu i w ruchu, rzucanie do celu stałego i ruchomego, rzucanie do bramki z miejsca i z biegu, gra według ustalonych zasad).

■ **Saneczkarstwo:**

- Jazda na sankach pojedynczo i parami.
- Jazda po linii prostej do wyznaczonego miejsca, hamowanie.
- Zmiana kierunku jazdy: skręty w prawo i w lewo.
- Jazda slalomem.
- Zjazd w różnych pozycjach.
- Wykonywanie różnych czynności podczas zjazdu, np. podnoszenie z ziemi przyborów.
- Pokonywanie torów przeszkód.

Inne sporty – np.: jazda na rolkach, na łyżwach, na rowerze, pływanie – mogą być uprawiane zależnie od bazy szkoły.

■ **Edukacja zdrowotna i bezpieczeństwo**

- Świadomość własnego ciała: mierzenie wysokości i masy ciała, samoocena własnej sprawności fizycznej, obserwacja własnego organizmu po wysiłku fizycznym (tętno, rytm serca, oddychanie), świadomość wpływu ćwiczeń na sprawność fizyczną.
- Próba siły mięśni brzucha oraz próby gibkości dolnego odcinka kręgosłupa.
- Higiena osobista.
- Hartowanie organizmu.
- Wpływ żywienia na sprawność fizyczną.
- Zasada stopniowania wysiłku.
- Zasady współdziałania w grupie.
- Zasady rywalizacji.
- Bezpieczeństwo podczas uprawiania sportu.
- Zasady udzielania pierwszej pomocy.
- Historia sportu.

15. Oczekiwane efekty aktywności ucznia, oddziaływań nauczyciela i rodziców

Kształcenie na pierwszym etapie edukacji z wykorzystaniem założeń programu i podręczników *Odkrywam siebie. Ja i moja szkoła*, właściwie dobranych oddziaływań nauczyciela, aktywności własnej dziecka, wsparcia domu rodzinnego oraz stymulacji ze strony środowiska szkolnego i pozaszkolnego powinno przynieść efekty w postaci kształtowania systemu wartości dziecka, rozwoju jego osobowości, umiejętności oraz wiadomości prezentujących scalony obraz świata. Poziom opanowania wiadomości i umiejętności zależy od profilu inteligencji dziecka.

Proponowany poniżej podział efektów kształcenia jest podziałem sztucznym, gdyż w praktyce szkolnej oddziaływania na inteligencje wielorakie są nierozłączne. Trudno również wskazać w tak wygenerowanym podziale treści odnoszące się do inteligencji interpersonalnej i intrapersonalnej. Wszystkie oddziaływania dydaktyczne i wychowawcze nauczyciela skierowane są na stymulowanie tych sfer personalnych dziecka.

Oczekiwane efekty oddziaływania na inteligencję językową

Klasy I–III

Uczeń:

- rozwinął wrażliwość na cechy fonologiczne języka,
- zebrał doświadczenia, że język umożliwia wyrażanie stanów psychicznych człowieka i jest narzędziem komunikowania się z innymi ludźmi,
- umie wyrażać myśli w formie zrozumiałej dla odbiorcy,
- ma świadomość możliwości i ograniczeń języka jako narzędzia komunikacji.

Słuchanie

Uczeń:

- umie dokonać analizy i syntezy słuchowej wyrazów,
- z uwagą słucha poleceń i wypowiedzi innych osób,
- skupia uwagę na słuchanym tekście, audycjach radiowych i telewizyjnych, muzyce i wypowiedziach innych osób,
- stara się zrozumieć otrzymany komunikat,
- prosi o wyjaśnienie komunikatu, którego nie zrozumiał,
- wie, że nie można przerywać wypowiedzi innym osobom, ani przeszkadzać innym w czasie, kiedy się wypowiadają.

Komunikacja słowna

Uczeń:

- wie, jak poprosić o możliwość zabrania głosu,
- szanuje wypowiedzi innych i oczekuje szacunku dla własnych wypowiedzi,

- umie sformułować kilkuzdaniową, wypowiedź, wspierając ją odpowiednią modulacją głosu, mimiką, gestykulacją, nawiązując kontakt wzrokowy ze słuchaczami.
- umie zadać pytanie,
- umie recytować wiersze,
- umie opisać wskazany przedmiot, osobę, roślinę, zwierzę (klasa II),
- umie barwnie opowiadać (klasa III).

Czytanie

Uczeń:

- umie przeczytać wskazany tekst głośno i po cichu,
- rozumie treść czytanego tekstu,
- czyta tekst, uwzględniając cechy poprawnego czytania,
- umie przeczytać tekst z podziałem na role,
- umie przeczytać tekst drukowany i pisany,
- rozumie, że umiejętność czytania jest niezbędna dla uczenia się i rozwoju osobistego, przestrzega zasad higieny czytania.

Opracowywanie tekstów

Uczeń:

- umie określić temat i główną myśl tekstu,
- umie zadać pytanie dotyczące przeczytanego tekstu,
- umie odpowiedzieć na pytania odnoszące się do przeczytanego tekstu,
- umie wskazać bohaterów utworu, określić miejsce i czas akcji oraz nastrój,
- umie wskazać w opowiadaniu przyczynę i skutek danego zachowania,
- umie wskazać w tekście odpowiednie fragmenty na poparcie swoich wypowiedzi,
- wypowiada własne zdanie na temat przeczytanych tekstów.

Samokształcenie i docieranie do informacji

Uczeń:

- korzysta z encyklopedii dla dzieci, słowników i innych źródeł,
- umie rozmawiać z rówieśnikami i osobami dorosłymi zajmującymi różne pozycje społeczne.

Kształcenie literackie

Klasy I–III

Uczeń:

- w czytanej książce umie wskazać tytuł, nazwisko autora i ilustratora, nazwę wydawnictwa, spis treści,
- odróżnia wiersz od prozy,
- potrafi odszukać w wierszu rymujące się wyrazy, wskazać wersy i strofy,
- potrafi wskazać w utworze bohaterów głównych i drugoplanowych, określić miejsce i czas akcji,
- potrafi wyjaśnić morał zawarty w utworze,
- odróżnia w utworze zdarzenia fantastyczne od prawdopodobnych,

- wypowiada własne zdanie na temat przeczytanego utworu,
- umie korzystać z biblioteki szkolnej,
- ma swoje ulubione książki, utwory prozatorskie i poetyckie,
- potrafi wymienić nazwiska pisarzy książek dla dzieci i tytuły ich utworów,
- zna cechy baśni,
- umie wskazać wartości estetyczne czytanego tekstu.

Małe formy teatralne

Uczeń:

- umie przygotować rolę do teatrzyku, ilustrując ją głosem, mimiką i gestykulacją,
- brał udział i uczestniczył w kilku przedstawieniach teatralnych,
- potrafi wyrazić swoją opinię o objerzanym.

Pisanie

Klasa I

Uczeń:

- poprawnie odwzorowuje kształty poznanych liter,
- poprawnie łączy litery w wyrazach,
- poprawnie i estetycznie przepisuje wyrazy i zdania,
- poprawnie pisze z pamięci wyrazy i zdania,
- umie zaadresować list i kartę pocztową,
- umie napisać życzenia z pomocą nauczyciela,
- umie napisać kilka zdań na podany temat.

Klasa II

Uczeń:

- zwiększył tempo pisania,
- potrafi wskazać opis w utworze literackim,
- umie zgromadzić potrzebne do opisu wyrazy dotyczące wielkości, kształtu, koloru itd.,
- potrafi opisać przedmiot, zwierzę, roślinę i wygląd osoby według podanego planu,
- potrafi samodzielnie napisać list i życzenia,
- potrafi napisać swobodny tekst wyrażający jego myśli i uczucia.

Klasa III

Uczeń:

- potrafi nadać tytuły zdarzeniom wyodrębnionym w utworze i zapisać je,
- potrafi napisać plan opowiadania,
- potrafi napisać opowiadanie, uwzględniając trójczłonową budowę (wstęp, rozwinięcie i zakończenie), akapity,
- umie napisać ogłoszenie,
- umie napisać sprawozdanie z wycieczki z pomocą nauczyciela,
- podejmuje próby pisania swobodnych tekstów prozatorskich i wierszy.

Ortografia

Klasa I

Uczeń:

- przepisuje poprawnie wyrazy i zdania,
- pisze poprawnie z pamięci wyrazy i zdania,
- wie, które wyrazy należy pisać wielką literą.

Klasa II

Uczeń:

- wie, że należy pisać *ó*, kiedy wymienia się na *o*, *a* lub *e* w innych formach tego wyrazu lub w wyrazach pokrewnych,
- wie, jak pisać wyrazy z zakończeniami: *-ów*, *-ówka*, *-ówna*,
- wie, jak pisać wyrazy z zakończeniami: *-uje*, *-ujesz*, *-uje*,
- wie, że należy pisać *rz*, kiedy wymienia się na *r* w innych formach tego wyrazu lub w wyrazach pokrewnych,
- wie, że należy pisać *rz* w zakończeniach: *-arz*, *-erz*,
- wie, że należy pisać *rz* po spółgłoskach: *b*, *p*, *d*, *t*, *g*, *k*, *ch*, *j*, *w*,
- zna wyrazy, które są wyjątkami od poznanych zasad ortograficznych,
- pamięta pisownię poznanych wyrazów z *ó* niewymiennym, *rz* niewymiennym, *ż* niewymiennym,
- umie korzystać ze słownika ortograficznego,
- umie pisać wyrazy z literami *ą* i *ę* na końcu wyrazów,
- wie, kiedy w wyrazach napisać *ą*, a kiedy *om*,
- wie, kiedy w wyrazach napisać *ę*, a kiedy *em*.

Klasa III

Uczeń:

- zna i stosuje poznane zasady ortograficzne,
- umie pisać przymiotniki w stopniu wyższym i najwyższym,
- umie pisać liczebniki główne i porządkowe słownie i cyfrowo,
- wie, jak pisać rzeczowniki, czasowniki i przymiotniki z przeczeniem *nie*.

Gramatyka

Klasa I

Uczeń:

- rozróżnia litery i głoski,
- potrafi wymieniść samogłoski i spółgłoski,
- potrafi wymieniść spółgłoski miękkie,
- zna dwuznaki i litery ze znakami diakrytycznymi,
- potrafi podzielić wyrazy na sylaby i utworzyć wyrazy z sylab,
- umie wskazać w zdaniu wyrazy,
- umie rozpoznać w tekście zdania: *oznajmujące*, *pytające* i *rozkazujące*,
- umie poprawnie ułożyć i zapisać poznane rodzaje zdań.

Klasa II

Uczeń:

- zna alfabet,
- umie uporządkować wyrazy alfabetycznie, biorąc pod uwagę pierwszą literę,
- umie utworzyć rodzinę wyrazów,
- wie, co to są rzeczowniki,
- umie poprawnie stosować rzeczowniki w wypowiedziach ustnych i pisemnych,
- umie określić liczbę rzeczownika,
- wie, co to są czasowniki,
- umie poprawnie stosować czasowniki w wypowiedziach ustnych i pisemnych,
- umie określić liczbę czasownika,
- wie, co to są przymiotniki,
- umie określić liczbę przymiotnika,
- umie poprawnie stosować przymiotniki w wypowiedziach ustnych i pisemnych.

Klasa III

Uczeń:

- wie, co to są przysłówki,
- umie poprawnie stosować przysłówki w wypowiedziach ustnych i pisemnych,
- wie, co to są liczebniki,
- umie poprawnie stosować liczebniki główne i porządkowe w wypowiedziach ustnych i pisemnych,
- umie poprawnie stosować stopniowanie przymiotników w wypowiedziach ustnych i pisemnych,
- stosuje zdobytą wiedzę gramatyczną do konstruowania poprawnych zdań w wypowiedziach pisemnych.

Oczekiwane efekty oddziaływania na inteligencję matematyczno-logiczną

Klasy I-III

Uczeń:

- rozwinął: spostrzeganie, uwagę, pamięć,
- rozwinął umiejętność myślenia przyczynowo-skutkowego (liniowego) i heurystycznego (rozgałęzionego),
- rozwinął umiejętność myślenia przez analogie, porównania, skojarzenia, metafory,
- rozwinął myślenie dywergencyjne i konwergencyjne,
- rozwinął krytycyzm, docieklivość, wytrwałość, dokładność,
- wykorzystuje umiejętności matematyzowania w sytuacjach życiowych.

Klasa I

Uczeń:

- rozumie pojęcia związane ze stosunkami przestrzennymi i potrafi się nimi posługiwać do określania swojego położenia i położenia przedmiotów,

- umie wskazać cechy wspólne i cechy różniące przedmioty,
- umie porównać i szeregować przedmioty pod względem wskazanej cechy,
- umie dostrzec cechę, według której uporządkowane są przedmioty, osoby,
- umie dostrzec regularność wzoru i kontynuować go,
- zna liczby do 20,
- umie porównywać i porządkować liczby w zakresie 20,
- sprawnie dodaje i odejmuje w zakresie 10 z wykorzystaniem konkretów lub bez,
- umie dodawać i odejmować liczby w zakresie 20 z wykorzystaniem konkretów, bez przekraczania progu dziesiętkowego,
- umie rozwiązać proste zadania na dodawanie i na odejmowanie,
- umie obliczyć niewiadomą wielkość,
- zna wprowadzone jednostki miary,
- umie zmierzyć długość wskazanego obiektu w centymetrach,
- umie odczytywać wskazania zegara (pełne godziny),
- zna pojęcia: *banknot*, *moneta*,
- zna monety: 1 zł, 2 zł, 5 zł i banknot 10 zł,
- zna monety: 1 gr, 2 gr, 5 gr i 10 gr,
- zna pojęcia: *liczba*, *cyfra*, *liczba jednocyfrowa*, *liczba dwucyfrowa*,
- zna kolejność dni tygodnia i miesięcy w roku,
- umie narysować brakującą połowę figury symetrycznej,
- umie narysować daną figur w powiększeniu i pomniejszeniu.

Klasa II

Uczeń:

- umie liczyć w zakresie 50,
- umie porządkować i porównywać liczby w zakresie 50, wykorzystując znaki nierówności,
- zna znaczenie liczby 0 w dodawaniu i odejmowaniu,
- sprawnie dodaje i odejmuje liczby w zakresie 50 z przekroczeniem progu dziesiętkowego,
- umie dokonać analizy treści zadania i zapisać dane i szukane,
- umie rozwiązywać i układać zadania proste na dodawanie, odejmowanie, mnożenie i dzielenie,
- rozumie pojęcia związane z porównywaniem różnicowym,
- umie rozwiązać i ułożyć zadanie proste na porównywanie różnicowe,
- rozwiązuje łatwe zadania złożone (dwudziałaniowe),
- sprawnie mnoży i dzieli liczby w zakresie 50,
- zna znaczenie liczb 0 i 1 w mnożeniu i dzieleniu,
- umie obliczyć niewiadomą wielkość.
- umie rozwiązywać i układać proste zadania algebraiczne na dodawanie, odejmowanie, mnożenie i dzielenie,
- zna kolejność wykonywania działań,
- stosuje poznane własności działań do ułatwiania sobie obliczeń,

- umie odczytać wskazania zegara (godziny i minuty),
- umie wykonać proste obliczenia zegarowe,
- umie odczytać i zapisać liczby zapisane cyframi rzymskimi (od I do XII),
- umie odczytać wskazania termometru,
- umie posługiwać się poznanymi jednostkami miary,
- rozpoznaje w otoczeniu i na rysunkach oraz nazywa: trójkąty, koła, prostokąty i kwadraty,
- umie wskazać wierzchołki i boki poznanych figur oraz zmierzyć ich boki (w centymetrach i milimetrach),
- umie narysować daną figur w powiększeniu i pomniejszeniu,
- wykonuje proste obliczenia dotyczące jednostek: pieniędzy, długości, czasu, pojemności; kalendarzowe, termometru, ceny, ilości i wartości.

Klasa III

Uczeń:

- umie liczyć w zakresie *100*,
- umie porządkować i porównywać liczby w zakresie *100*, wykorzystując znaki nierówności,
- biegle dodaje i odejmuje liczby w pamięci w zakresie *100*,
- biegle mnoży i dzieli liczby w pamięci w zakresie *100*,
- czyta ze zrozumieniem tekst zadania,
- umie zapisać dane i szukane zadania w wygodny dla siebie sposób,
- umie rozwiązywać zadania proste i złożone (dwudziałaniowe), w tym na porównywanie różnicowe, stosując własne strategie rozwiązania,
- umie układać i rozwiązywać proste zadania algebraiczne,
- sprawdza otrzymane rozwiązanie zadania,
- zna kolejność wykonywania działań i stosuje ją w obliczeniach,
- korzysta z rozdzielności mnożenia względem dodawania, do obliczania trudniejszych iloczynów,
- zna nazwy liczb w dodawaniu, odejmowaniu, mnożeniu i dzieleniu,
- korzysta w obliczeniach z własności przemienności dodawania, przemienności mnożenia, łączności dodawania i łączności mnożenia,
- zna własności trójkątów i prostokątów,
- umie obliczyć obwód trójkąta i prostokąta, gdy dane są długości boków,
- umie liczyć do *1000*,
- umie porównywać i porządkować liczby czterocyfrowe według podanych warunków,
- wie, że nasz system liczenia jest dziesiętkowy i pozycyjny i rozumie, co to znaczy,
- zna jednostki miary poznane w klasach I–III i ich skróty,
- wykonuje proste obliczenia zegarowe na godzinach i minutach,
- wykonuje proste obliczenia kalendarzowe na dniach tygodnia, miesiącach i latach,
- wykonuje proste obliczenia dotyczące masy (pół kilograma, kliogram, dekagram, gram) i pojemności (litr, pół litra, ćwierć litra).

Klasa I

Uczeń:

- siedzi w prawidłowy sposób przy komputerze,
- wie, jak trzeba korzystać z komputera, żeby nie narażać własnego zdrowia,
- stosuje się do ograniczeń dotyczących korzystania z komputera,
- zna nazwy i potrafi wskazać elementy zestawu komputerowego,
- posługuje się komputerem w podstawowym zakresie: uruchamia i wyłącza komputer, zamyka i otwiera programy, korzysta z myszy i klawiatury,
- zna podstawowe narzędzia Przybornika: *Zaznacz, Wypełnij kolorem, Elipsa, Ołówek, Pędzel, Aerograf, Wybierz kolor, Gumka, Linia, Krzywa, Tekst; Paleta kolorów: kolory podstawowe, kolory niestandardowe,*
- umie kopiować i wklejać elementy rysunku,
- rysuje z zastosowaniem wybranych narzędzi edytora graficznego,
- umie wybrać kolor, krój i rozmiar czcionki,
- przepisuje proste teksty,
- umie zapisać i odtworzyć wyniki swojej pracy,
- umie uruchomić gry komputerowe.

Klasa II

Uczeń:

- przyjmuje prawidłową postawę ciała podczas pracy z komputerem,
- zna zagrożenia wynikające z korzystania z komputera, multimediów i *Internetu*,
- umie utworzyć folder,
- umie zapisać i odtworzyć wyniki swojej pracy,
- wykorzystuje gry edukacyjne do poszerzania swoich zainteresowań,
- posługuje się narzędziami Przybornika: *Zaznacz, Wypełnij kolorem, Elipsa, Ołówek, Pędzel, Areograf, Wybierz kolor, Gumka, Linia, Krzywa, Tekst, Zaokrąglony prostokąt; Paleta kolorów: kolory podstawowe, kolory niestandardowe,*
- umie kopiować, wklejać, wycinać, pomniejszać i powiększać elementy rysunku,
- rysuje za pomocą poznanych narzędzi,
- zna znaki interpunkcyjne na klawiaturze,
- umie skorzystać z opcji sprawdzania pisowni i gramatyki,
- umie napisać prosty tekst,
- umie zapisać utworzony dokument i dopisać do niego zmiany,
- umie posługiwać się programem *Kalkulator*,
- zna netykietę *Internetu*,
- wie, że *Internet* jest źródłem informacji i sposobem komunikowania się ludzi,
- umie posłużyć się przeglądarką internetową,
- umie wpisywać adresy stron *www* w przeglądarce internetowej.

Klasa III

- zna zagrożenia zdrowotne i społeczne związane z pracą przy komputerze,
- zna i przestrzega zasad obowiązujących w pracowni komputerowej i podczas pracy przy komputerze,
- zna zasady obowiązujące w *Internecie* i zagrożenia wynikające z korzystania z *Internetu*,
- umie skorzystać z edytora graficznego *Paint* (rysować, kopiować, wklejać, wycinać, pomniejszać i powiększać elementy rysunku),
- umie wydrukować swoją pracę i artykuł z *Internetu*,
- umie korzystać z edytora tekstu *Word* (zredagować prosty tekst, sprawdzić pisownię i gramatykę, wstawić obrazki *ClipArt* do tekstu, zastosować numerację i punktory, zapisać i odtworzyć efekty pracy),
- stosuje się do netykiety w *Internecie*,
- umie otworzyć strony internetowe i wyszukać informacje,
- wie, że artykuły ściągane z *Internetu* są chronione prawem autorskim,
- zapisuje pod artykułem ściągniętym z Internetu źródło informacji,
- umie skorzystać z programu *PowerPoint* do przygotowania prostej prezentacji (przeglądać prezentacje multimedialne slajdy, animacje).

Oczekiwane efekty oddziaływania na inteligencje: interpersonalną i intrapersonalną

Klasy I-III

Uczeń:

- obserwował różnice i podobieństwa między ludźmi,
- kształtował szacunek dla siebie i innych ludzi,
- poznał zasady organizacji życia społecznego i rozwinął umiejętność funkcjonowania w życiu społecznym,
- nawiązał bliskie, pozytywne kontakty z innymi ludźmi,
- kształtował swoją tożsamość narodową i patriotyzm poprzez poznawanie historii Polski i wytworów jej kultury materialnej i niematerialnej,
- poznał swoje mocne i słabe strony i skuteczne dla siebie sposoby uczenia się,
- umie rozróżniać, nazywać i rozumieć swoje emocje oraz stara się nimi kierować,
- miał okazję odczuć własną wartość w toku działalności szkolnej,
- rozwinął potrzebę uczenia się i osiągnięć.

Klasa I

Uczeń:

- zna i stosuje zasady właściwego zachowania się w szkole w stosunku do dorosłych i rówieśników,
- zna regulaminy szkoły, klasy i przestrzega ich,
- wie, jaka może być struktura rodziny oraz jakie prawa i obowiązki ma każdy z jej członków,

- przestrzega zasad bezpieczeństwa w szkole oraz w drodze do i ze szkoły,
- dba o swoje zdrowie,
- wie, że nie może samodzielnie zażywać lekarstw,
- zna swoje mocne i słabe strony,
- szanuje siebie i innych,
- planuje swój czas,
- uczy się rozsądnie korzystać z radia i telewizji, Internetu, komputera,
- zna symbole narodowe i wie, jak się wobec nich zachować,
- zna nazwę stolicy Polski,
- zna nazwę województwa, w którym mieszka, nazwę stolicy tego województwa oraz nazwę miejscowości, w której mieszka, i umie powiedzieć o niej kilka zdań.

Klasa II

Uczeń:

- umie rozpoznać i nazwać podstawowe emocje u siebie i innych osób – rozwija empatię,
- wie, że dzieci różnią się między sobą wzrostem, wagą, wyglądem i szanuje tę odmienność,
- zna i stosuje zasady koleżeństwa,
- wie, jak rozwiązywać konflikty,
- respektuje nietykalność fizyczną innych osób i prawa innych ludzi,
- wie, że ma prawo odmówić, jeśli czyjeś namowy zagrażają jego życiu, zdrowiu lub bezpieczeństwu,
- wie, jakim zagrożeniem dla życia i zdrowia są alkohol, tytoń i narkotyki, leki,
- wie, jak się zachować wobec osób, które zagrażają jego życiu, bezpieczeństwu lub zdrowiu, i do kogo zwrócić się o pomoc,
- wie, jak dbać o higienę i zdrowie,
- wie, jakie grupy produktów są zdrowe, a jakich należy unikać,
- zna polskie tradycje i zwyczaje świąteczne,
- umie określać główne kierunki na mapie,
- wie, jak oznaczone są na mapie: góry, wyżyny, niziny, zbiorniki wodne, drogi i koleje,
- zna legendy związane ze stolicami Polski – dawnymi i obecną oraz miejscem swego zamieszkania,
- zna symbole narodowe: godło, flagę, hymn, wie, jakie jest ich znaczenie dla Polaków i jak się wobec nich zachować,
- wie, jakie jest znaczenie stolicy dla państwa,
- wie, że Polska należy do Unii Europejskiej,
- wie, jak wygląda flaga Unii Europejskiej,
- potrafi wymienić nazwy kilku państw należących do Unii Europejskiej.

Klasa III

Uczeń:

- pogłębił swoje umiejętności dotyczące zasad zachowania się w różnych sytuacjach,
- odróżnia dobro od zła,
- wie, że trzeba przeciwstawiać się przemocy, agresji i nietolerancji,
- wie, że w trudnych sytuacjach trzeba zwracać się o pomoc do dorosłych,
- poznał znaczenie rodziny dla rozwoju tożsamości człowieka,
- poznał różnice i podobieństwa między płciami,
- poznał *Konwencję o prawach dziecka*,
- rozwinął samoświadomość, zastanawiając się nad cechami swojego charakteru,
- szanuje cudzą własność i prywatność
- poznał zasady racjonalnego korzystania ze środków masowego przekazu,
- poznał zagrożenia wynikające z niewłaściwego użytkowania Internetu i telewizji,
- poznał problemy osób niepełnosprawnych,
- potrafi powiedzieć kilka zdań o sławnych Polkach i Polakach, wskazując dziedziny, w których się wstawili, i cechy charakteru, które im to umożliwiły,
- potrafi opowiedzieć o wybranym państwie należącym do Unii Europejskiej (położenie, stolica, zabytki, sławni ludzie, charakterystyczne cechy).

Oczekiwane efekty oddziaływania na inteligencję przyrodniczą

Klasy I–III

- ma świadomość wzajemnej zależności człowieka i świata przyrody,
- rozumie, że rośliny i zwierzęta mają swoje cykle rozwojowe,
- jest świadomy cykliczności zjawisk przyrodniczych.

Klasa I

Uczeń:

- umie wskazać różnice między drzewem, krzewem i rośliną zielną,
- umie wymienić kilka nazw drzew, krzewów i roślin zielnych występujących w Polsce oraz w najbliższej okolicy,
- zna warunki niezbędne roślinom do rozwoju,
- umie powiedzieć, co dzieje się z roślinami w różnych porach roku,
- wie, jakie zwierzęta można hodować w domu i jak się nimi opiekować,
- potrafi wymienić nazwy kilku roślin i zwierząt, które są w Polsce pod ochroną,
- umie powiedzieć, co się dzieje ze zwierzętami w różnych porach roku,
- zna nazwy i kolejność miesięcy w roku, nazwy i kolejność dni tygodnia,
- umie dostosować swój ubiór do warunków pogodowych,
- zna zagrożenia ze strony zwierząt i sposoby radzenia sobie z nimi.

Klasa II

Uczeń:

- potrafi wymienić nazwy owoców i warzyw uprawianych w Polsce oraz je rozpoznaje,
- wie, jak zbudowana jest roślina warzywna,
- wie, jakie przetwory można otrzymać z warzyw i owoców oraz jak je przechowywać w stanie surowym,
- wie, co to są rośliny ozdobne, potrafi wymienić nazwy kilku z nich, zna ich znaczenie dla człowieka,
- dba o zielen w swoim najbliższym otoczeniu,
- zna nazwy pierwszych kwiatów zakwitających wiosną,
- wie, jakie warunki są niezbędne, aby rośliny prawidłowo się rozwijały,
- wie, co to są chwasty,
- zna cykl rozwojowy rośliny,
- wie, jak zbudowany jest kwiat,
- wie, jak rozmnażają się rośliny,
- wie, jakie ptaki zimują w kraju, a jakie odlatują od nas na zimę, zna nazwy ptaków żyjących w najbliższej okolicy,
- wie, jakie zwierzęta hoduje się w Polsce i w najbliższej okolicy oraz jakie są cele hodowli tych zwierząt,
- poznał charakterystyczne cechy ssaków i ptaków hodowlanych,
- poznał zawody związane z hodowlą zwierząt: hodowca, weterynarz,
- wie, jakie warunki należy zapewnić zwierzętom hodowlanym,
- potrafi wymienić nazwy owadów pożytecznych dla ludzi i nazwy szkodników roślin,
- wie, jak zachować się wobec owadów, które mogą uządlić,
- potrafi wymienić nazwy kilku płazów,
- zna budowę, sposób poruszania się, odżywiania i cykl rozwojowy żaby,
- zna skutki zanieczyszczenia powietrza i wody dla środowiska i wie, jak można temu zapobiegać,
- zna zagrożenia ze strony roślin i sposoby radzenia sobie z nimi.

Klasa III

Uczeń:

- rozumie zależności przyczynowo-skutkowe w przyrodzie,
- zna rodzaje lasów,
- wie, że las zbudowany jest warstwowo,
- potrafi wymienić nazwy roślin należących do poszczególnych warstw lasu,
- rozróżnia kilka grzybów jadalnych i niejadalnych, wie, że nie może zbierać grzybów bez opieki dorosłych,
- potrafi wymienić nazwy zwierząt należących do poszczególnych warstw lasu,
- rozumie zależności w łańcuchu pokarmowym, potrafi podać przykład takiego łańcucha,
- zna nazwy kilku rosnących w lesie roślin, które są pod ochroną,

- zna nazwy kilku żyjących w lesie zwierząt, które są pod ochroną,
- potrafi wymienić zawody ludzi związane z lasem,
- zna nazwy kilku zwierząt żyjących na polu,
- potrafi wskazać różnice między warunkami klimatycznymi panującymi w polu i w lesie w różnych porach roku,
- zna nazwy roślin zbożowych uprawianych w Polsce i sposoby ich wykorzystania,
- zna nazwy roślin okopowych uprawianych w Polsce i sposoby ich wykorzystania,
- zna nazwy roślin włóknistych i oleistych uprawianych w Polsce i sposoby ich wykorzystania,
- zna nazwy zawodów związanych z rolnictwem,
- zna budowę, sposób poruszania się i odżywiania ryby oraz nazwy kilku ryb słodkowodnych i morskich,
- wie, że żółw, wąż, jaszczurka to gady,
- rozumie znaczenie Słońca dla życia na Ziemi,
- potrafi w znanej sobie okolicy wskazać wschód, zachód, północ i południe,
- zna elementy pogody,
- przekonał się w drodze doświadczenia, że powietrze zmienia swoją objętość pod wpływem temperatury,
- poznał stany skupienia wody i wie, że zależą one od temperatury otoczenia,
- zna temperatury zamarzania i wrzenia wody,
- wie, jak woda krąży w przyrodzie,
- wie, jak powstają chmury, jakie są ich rodzaje i związek z pogodą,
- wie, jak powstają opady i jakie są ich rodzaje w zależności od temperatury powietrza,
- wie, jak powstaje wiatr, jakie są jego rodzaje i z jakich kierunków wieje,
- wie, kto i w jaki sposób opracowuje prognozę pogody,
- rozumie znaczenie prognozy pogody dla ludzi i umie się stosownie do niej ubrać,
- zna zagrożenia ze strony warunków atmosferycznych i sposoby radzenia sobie z nimi,
- wie, jak zbudowane są rzeki i zna nazwy największych rzek w Polsce,
- zna nazwy kilku zwierząt i roślin wodnych, potrafi powiedzieć, jak są przystosowane do życia w wodzie,
- zna przyczyny i skutki zanieczyszczenia wód oraz sposoby zapobiegania im,
- zna przyczyny i skutki powodzi oraz sposoby zapobiegania im,
- wie, jak człowiek wykorzystuje wodę i jakie ma ona znaczenie dla roślin, zwierząt i środowiska,
- rozumie konieczność oszczędzania wody,
- potrafi wskazać na mapie: góry, wyżyny, niziny, morze, rzeki, drogi, miasta i określić ich położenie,
- potrafi wymienić nazwy i charakterystyczne cechy gór w Polsce,
- potrafi wymienić nazwy i charakterystyczne cechy wyżyn w Polsce,
- potrafi wymienić nazwy i charakterystyczne cechy nizin w Polsce,

- potrafi wymienić charakterystyczne cechy pojezierzy i Pomorza w Polsce,
- potrafi wymienić charakterystyczne cechy okolicy, w której mieszka,
- zna nazwy kilku parków narodowych w Polsce i potrafi wskazać charakterystyczne dla nich rośliny lub zwierzęta,
- zna środki transportu wodnego, lądowego i powietrznego,
- zna zawody związane z transportem wodnym, lądowym i powietrznym,
- przestrzega zasad zachowania się w publicznych środkach transportu,
- zna plusy i minusy poznanych środków transportu,
- wie, jakie bogactwa naturalne ma Polska i gdzie one występują.

Oczekiwane efekty oddziaływania na inteligencję wizualno-przestrzenną

Klasy I–III

Uczeń rozwinął:

- wrażliwość na doznania estetyczne,
- wyobraźnię przestrzenną,
- umiejętność planowego działania,
- koordynację wzrokowo-ruchową i sprawność manualną,
- umiejętność koncentracji uwagi,
- indywidualne podejście do działań twórczych,
- rozwinął swoją kulturę techniczną,
- zdobył orientację w środowisku technicznym.

Wiadomości i umiejętności związane z plastyką

Uczeń:

- wyraża w swojej pracy plastycznej indywidualny stosunek do prezentowanego tematu,
- stopniowo wzbogaca swoje prace plastyczne, różnicując linie, kształty, faktury i barwy, co świadczy o rozwoju warsztatu plastycznego,
- wzbogaca swoje prace o szczegóły świadczące o rozwoju percepcji wzrokowej, umiejętności obserwacji i korzystania ze zdobytych doświadczeń,
- potrafi wykonać postawione przed nim zadanie plastyczne, korzystając ze zdobytych wiadomości i umiejętności,
- potrafi powiedzieć kilka zdań o oglądanym dziele, posługując się poznanymi pojęciami plastycznymi,
- umie posługiwać się podstawowymi narzędziami i materiałami plastycznymi,
- potrafi powiedzieć kilka zdań o Janie Matejce i jego twórczości,
- potrafi wymienić nazwy dziedzin działalności twórczej człowieka i powiedzieć kilka zdań o każdej z nich.

Wiadomości i umiejętności związane z techniką

Uczeń:

- umie przygotować stanowisko do pracy i uporządkować je po jej zakończeniu,
- umie bezpiecznie posługiwać się narzędziami,
- umie udzielić pierwszej pomocy przy skaleczeniu,
- umie planować swoją pracę,
- umie wykonać pracę zgodnie z podaną instrukcją,
- umie dobrać materiały i narzędzia do wykonywanej pracy,
- umie pracować w zespole i podzielić pracę między jego członków,
- oszczędza materiały,
- wykorzystuje podczas wykonywanej pracy zdobyte wiadomości z zakresu informacji technicznej i materiałoznawstwa oraz umiejętności technologiczne,
- umie wymienić kilka wynalazków technicznych i rozumie ich znaczenie dla rozwoju cywilizacji,
- uznaje zasadę, że praca powinna być wykonana dokładnie, solidnie i w terminie,
- wie, że warunkiem efektywnej pracy jest jej właściwe zaplanowanie, wykonanie i kontrola efektu końcowego,
- orientuje się w wartości użytkowej urządzeń technicznych.

Oczekiwane efekty oddziaływania na inteligencję muzyczną

Klasy I–III

Uczeń:

- rozwinął wrażliwość na związki między tonami,
- kojarzy wiadomości i umiejętności z dźwiękami, rytmami, piosenkami,
- umie grać na instrumentach perkusyjnych i dzwoneczkach,
- wykorzystuje muzykę do ekspresji emocjonalnej i ruchowej,
- słucha w skupieniu utworów muzycznych,
- umie określić nastrój utworu i elementy muzyki,
- umie zaśpiewać piosenkę,
- umie zilustrować ruchem słuchany utwór,
- umie tańczyć poznane układy taneczne, tańce narodowe i ludowe,
- rozpoznaje, nazywa i umie napisać poznane znaki muzyczne,
- umie taktować w takcie na dwa, trzy i cztery,
- zna nazwy solmizacyjne i literowe nut,
- umie grać na dzwoneczkach proste melodie i fragmenty piosenek,
- rozróżnia głosy ludzkie,
- rozróżnia brzmienie poznanych instrumentów,
- umie śpiewać hymn Polski,
- potrafi powiedzieć kilka zdań o Fryderyku Chopinie,
- ma swoje ulubione piosenki i utwory muzyczne.

Oczekiwane efekty oddziaływania na inteligencję kinestetyczną

Klasy I–III

Uczeń:

- świadomie wykorzystuje swoje ciało do wyrażania emocji, udziału w grze sportowej, wytwarzania produktów, rozwiązywania problemów związanych z przewidywaniem skutków własnych ruchów,
- wie, że różne formy ruchu są mu potrzebne do skutecznego uczenia się,
- rozwinął sprawność fizyczną i świadomość potrzeb własnego ciała,
- rozwinął takie cechy, jak: wytrwałość, umiejętność pokonywania trudności, koncentracja uwagi, dążenie do mistrzostwa, umiejętność wygrywania i przegrywania, podporządkowywania się regułom, panowanie nad emocjami,
- obserwuje swój organizm i rozumie zachodzące w nim zmiany fizyczne,
- jest świadomy swoich fizycznych możliwości,
- wie, że podczas wykonywania ćwiczeń i w grach równie ważne jak sprawność fizyczna jest nastawienie psychiczne, uwaga, skupienie, kontrolowanie ruchów, motywacja,
- rozumie znaczenie ćwiczeń dla rozwoju fizycznego,
- rozumie znaczenie odżywiania dla rozwoju fizycznego,
- wie, że wysiłek powinien być stopniowany,
- przestrzega zasad higieny,
- przestrzega reguł współdziałania w zespole,
- przestrzega zasad rywalizacji,
- przestrzega reguł gier,
- przestrzega zasad bezpieczeństwa podczas uprawiania sportów,
- wie, jak się zachować w razie wypadku lub kontuzji,
- potrafi wymienić nazwy kilku letnich i zimowych dyscyplin olimpijskich i nazwiska polskich sportowców,
- potrafi powiedzieć kilka zdań o ulubionej dyscyplinie sportowej.

16. Sprawdzanie i ocenianie osiągnięć uczniów

Co badają testy osiągnięć szkolnych uczniów?

Powszechny sposób pomiaru osiągnięć szkolnych opiera się na formalnym testowaniu sprawdzającym wiedzę i umiejętności uczniów. W wykonanie zadań, ze względu na specyfikę testów, angażowane są głównie pamięć, logiczne myślenie, umiejętność czytania ze zrozumieniem i pisemnego wypowiedzania się. Wynika to z nastawienia szkoły na rozwijanie i sprawdzanie u dzieci głównie umiejętności językowych, matematycznych i logicznych, a więc umiejętności angażujących lewą półkulę mózgu.

Te dzieci, których rozwój umysłowy idzie w innym kierunku, angażującym prawą półkulę mózgu, często mają trudności w uczeniu się i wypadają źle w tradycyjnych testach.

Jak zmienić system oceniania?

Teoria inteligencji wielorakich Howarda Gardniera zakłada rozpoznanie przez nauczyciela profilu poznawczego każdego dziecka i jego preferencji dotyczących stylu uczenia się. Wymaga to od nauczyciela wnikliwej obserwacji dzieci w toku codziennych zajęć, a także stwarzania sytuacji edukacyjnych, w których te inteligencje i preferencje mogą się ujawniać. Ocena opisowa obowiązująca obecnie na pierwszym etapie edukacji doskonale spełnia te wymogi. Uwzględnienie w ocenie opisowej założeń teorii inteligencji wielorakich sprawi, że ocena taka obejmie osiem aspektów funkcjonowania dziecka w szkole.

Aby rozpoznać profil poznawczy dziecka i preferowany przez nie styl uczenia się, trzeba je uważnie obserwować w różnorodnych sytuacjach edukacyjnych. Pomocą mogą być proste skale umieszczone w książce Geoffa Lewisa *Jak wychowywać utalentowane dziecko?*, inteligogram umieszczony w książce M. Taraszkiewicz i C. Rose, a także arkusz obserwacyjny zamieszczony w poradniku metodycznym *Odkrywam siebie. Ja i moja szkoła*, kl. 1, cz. 1. Narzędzia te powinny być podstawą do wypracowania własnych arkuszy obserwacji dziecka.

W określaniu profilu inteligencji ucznia bardzo pomocny nauczycielowi będzie pedagog lub psycholog szkolny. Powinien on obserwować dzieci w trakcie uczenia się.

Wyniki obserwacji ucznia przez nauczyciela powinny być przekazywane rodzicom, by mogli oni organizować środowisko domowe i aktywność pozaszkolną dziecka zgodnie z jego profilem inteligencji. Mogą to być dziedziny zarówno stymulujące mocne strony dziecka jak i pomniejszające jego słabe strony. W przypadku dzieci zaniedbywanych środowiskowo to nauczyciel powinien sugerować im udział w odpowiedniego typu zajęciach pozaszkolnych i zachęcać do udziału w nich.

Ważnym elementem mającym wpływ na rozwijanie inteligencji wielorakich jest rozwijanie u dzieci motywacji wewnętrznej, czyli motywacji skłaniającej do zajmowa-

nia się jakimś zadaniem nie dla nagrody, pochwały, zdobycia uznania czy uniknięcia kary, ale dla samego zadania.

Zadaniem szkoły jest kształtowanie autonomii dziecka, polegającej na samoświadomości, samokontroli, samoocenie i samonagradzaniu.

W ocenianiu dziecka powinno się akcentować prawo do błędów, traktując je jako etapy w dążeniu do osiągnięcia doskonałości w danej dziedzinie. Dziecko musi mieć szansę uporać się ze swoimi błędami. Ocena powinna być wykorzystywana dla jego dobra. Powinna wskazywać mu jego mocne i słabe strony oraz kierunek dalszego rozwoju (funkcja informacyjna i motywacyjna oceny).

W ocenianiu powinno się akcentować wielość rozwiązań, premiować twórcze rozwiązania i dociekliwość.

Uwzględnianie w ocenianiu profilu inteligencji zapewni każdemu dziecku poczucie sukcesu w jakiejś dziedzinie edukacji, co jest warunkiem kształtowania własnej wartości i podwyższania samooceny wyzwalającej zaangażowanie, motywację, poczucie pewności siebie i potrzebę rozwoju poznawczego. Szczególnie ważne jest to w odniesieniu do uczniów mających trudności w nauce lub pochodzących ze środowisk, które nie wspierają potrzeb edukacyjnych dzieci.

Szczegółowe zasady oceniania uczniów należy dostosować do przyjętego przez szkołę wewnątrzszkolnego systemu oceniania.

17. Warto przeczytać

- Brzezińska A., *Czytanie i pisanie – nowy język dziecka*, WSiP, 1987.
- De Bono, *Naucz swoje dziecko myśleć*, Wydawnictwo Prima, 1994.
- De Bono, *Sześć kapeluszy, czyli sześć sposobów myślenia*, Medium, 1996.
- Dryden G., Vos J., *Rewolucja w uczeniu* Wydawnictwo Moderski i S-ka, 2000.
- Gardner H., *Inteligencje wielorakie. Teoria w praktyce*, Media Rodzina, 2002.
- Juszczak S., Janczyk J., Morańska D., Musiał M., *Dydaktyka informatyki i technologii informacyjnej*, Wydawnictwo Marszałek, 2006.
- Kaczor P., *Komputer od podstaw*, Wydawnictwo Mikom, 2004.
- Klus-Stańska D., Nowicka M., *Sensy i bezsensy edukacji wczesnoszkolnej*, WSiP, 2005.
- Lewis G., *Jak wychowywać utalentowane dziecko?*, Rebis, 1998.
- Nęcka E., *Inteligencja. Geneza – struktura – funkcje*, GWP, 2003.
- Program *Młody mistrz*, www.mistrz.edu.pl
- Siemieniecki B., *Perspektywa edukacji z komputerem*, Wydawnictwo Marszałek, 1999.
- Suświłło M., *Inteligencje wielorakie w nowoczesnym kształceniu*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, 2004.
- Taraszkiewicz M., Rose C., *Atlas efektywnego uczenia się*, Transfer Learning, 2006.
- Modele opieki nad dzieckiem zdolnym*, red M. Partyka, CMPPP MEN, 2000.